

38990.

Požigalec

Založil in prodaja **ANTON TURK** v Ljubljani

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

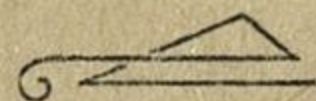
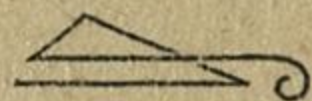
1927

1928

1929

1930

Požigalec.

 Povest.

Spisal S. K.

K. k. Studienbibliothek Laibach

V Ljubljani 1910.

—•••—
Založil in prodaja Anton Turk, knjigar.

Cena 48 vin.

38990.

Vse pravice pridržane.

030006478

Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

I.

„**K**ako je ime oni-le vasi?“ vprašal je popotnik, prišedši s strmega in visokega klanca, dečka, ki je ležal ob potu in gledal, kako so se pasle koze okrog njega.

„Kako je ime oni vasi? — Roženica je to!“ odgovoril je deček in je tujca debelo pogledal. V dečkovem pogledu si čital začudenje, a obenem tudi je iz dečkovih oči odseval izraz bojazni in strahu.

„Čemu toliko zijaš v mene, deček?“ zaklical je popotni mož z osornim glasom. Imel je hud, rekli bi, divji pogled in dečka je streslo, ko je tujec vanj uprl svoje črne oči. „Kako daleč je do vasi?“

„V eni uri ste lahko spodaj, ako količkaj krepko stopate!“ odgovoril je deček bojazljivo.

„Ali ni drugzega pota v vas, kakor je ta cesta? Ali ni bližjega pota? Truden sem že in

lačen in bi bil rad že kmalu pod kakšno streho. Gotovo poznaš stranske stezice, ki bi me prej privedle do cilja!“

„Tukaj spodaj pridete do neke kovačnice in ob njej bode videli pešpot. Ako greste po njem, bode nekoliko prej v vasi!“ poučil ga je deček.

„Ali je tam-le kovačnica, kjer se dviguje dim?“

„Da, gospod — tam je kovačnica!“

„To je dobro; mogoče dobim kakšnega dela. Jaz sam sem namreč kovač!“

Tujec je odšel; za slovo ali v zahvalo ni rekel dečku nobene besede. Mirnih in dolgih korakov je šel naprej. Pastir je začuden zrl za njim. Tujčeva postava je bila pošteno divja. Imel je zažgan obraz, ščetinasto črno brado, velike in nemirne oči; postava je bila izredno velika, kapa na glavi je bila oguljena, srajca na prsih odprta. Vse to je dečka navdajalo z neko tajno grozo. Čeprav pa je bil popotnik rekel, da je utrujen, vendar niso njegovi urni in krepki koraki kazali nikake utrujenosti. Imel je sicer močno gorjačo pri sebi, ali ni se nanjo celo nič opiral, kakor delajo tako utrujeni popotniki, ampak nasprotno — mnogokrat jo je vihtel v

krogih po zraku, delal udarce po zraku, kakor bi hotel reči ali pokazati: „Le pridi mi kateri preblizu! Čutil boš moj udarec!“ —

Tudi tujčeva oprava je bila celo drugačna, kakršne še deček ni bil prej videl. Tujec je nosil zelen jopič, ki mu je segal nekoliko črez pas do kolkov, hlače so bile iz belosivega platna in zelo košate, okolo pasu pa je nosil širok jermen.

„Če je ta kovač, zna pošteno nabijati s kladivom!“ mislil si je deček, skočil kvišku in stopil dalje na cesto, da bi še dalje videl tujca, katerega mu je bil skrtil obcesten grm. Ko pa se je divji popotnik nakrat ozrl, skočil je deček prestrašen nazaj in ker se je bal, da bi ga znal pokarati ali celo kaznovati za radovednost, skočil je v gosto grmovje in se tam skrtil, kakor se je le mogel dobro.

Popotnik je bil došel do kovačnice. V tej je stal pri nakovalu kovač, prileten starček s sivo glavo, ki pa je bil sicer še celo čvrst in telesno zmožen svojega dela. Ravno je imel debelo, žarečo palico na nakovalu in je nabijal po nji s svojim težkim kladivom, da so udarci daleč odmevali v mirno večerno naravo. Ni zapazil tujca, ki je zunaj postal in ga gledal, tako je bil starec skrbno pri delu.

„Reč vam postaja že nekoliko pretežavna, stari!“ zaklical je prišlec s svojim osornim glasom; „dovolite, da bom jaz železo pripravil!“

Kovač pogleda kvišku, začudi se in prestraši se skoraj tako, kakor se je začudil in prestrašil prej pastir, ko pogleda divjo postavo pred seboj. Prišlec pa mu ne da toliko časa, da bi kovač odgovoril, ampak svojo culico, ki jo je nosil na jermenu črez ramo, vrže brž na bližnjo klop, odloži itak naglo svoj jopič in preden je starec vedel, kako se godi z njim, vzel mu je že prišlec težko kladivo iz roke, porinil ga je pol s silo na stran in začel je po železu nabijati, da so iskre letele po vseh kotih in so udarci odmevali še enkrat bolj močno od prej. Povrh pa ta pomočnik niti klešč ni rabil, s katerimi je starec prej držal železo; kar z golo roko ga je prijel, kakor bi ne čutil vročine.

„Za vraga! Vi pa razumete!“ čudil se je starček. „Da, da! Ko sem še jaz tudi mlad bil, šlo mi je delo tudi nagleje izpod rok, kakor danes, toda tako — tako kakor pri vas — pa vendar ne. Takega kladiva, kakršno je to, nisem znal tako naglo obračati, kakor ga znate vi.“

Pomočnik se je delal, kakor bi ne bil slišal mojstrovih besed; ni dal odgovora, niti ene be-

sede, a koval je marljivo naprej in kmalu je bilo delo izgotovljeno.

„Tukaj imate izgotovljeno ropotijo!“ rekel je naposled in je vrgel železo po tleh. „Kakor vidim, nimate pomočnika, a povrh ste že stari in slabi. Jaz vam hočem pomagati pri delu! Kaj?“

Mojster je osupnil in se je začel praskati za ušesom. Prišlečeve besede se niso glasile kakor kakšna prošnja, ampak nasprotno, kakor kakšno povelje. In čudno — mojster ni našel poguma, da bi bil tujcu odpovedal, čeprav je bil dozdej vedno delal le brez pomočnika in se nikakor ni čutil slabega.

„Ali pa bodeva imela oba dovolj dela?“ vprašal je po kratkem odmoru in se zopet popraskal za ušesom.

„Ah, kaj! Kjer se pridno dela in se vsako delo naglo izgotovi, je kmalu zopet drugo tukaj!“ odgovoril je novi pomočnik kratko. „Pri vas ostanem! — Ali mi morete dati pošteno posteljo za prenočišče?“

„Saj vidite, da imam malo hišico!“ izvijal se je kovač. „Komaj za svojo družino imam prostora!“

„Tukaj vidim okno od podstrešne sobe; tamkaj mi dajte prostora!“ ugovarja pomočnik.

„Podstrešno sobico ima moja hči!“ trdil je kovač, ki bi se bil na vsak način rad iznebil neljubega in sumljivega gosta, čeprav je bil prej videl, kako mogočno zna delati.

„Torej naj pa dekle spodaj spi pri vas, ali pa — veste kaj — stari,“ začel se je pomočnik smejati, a vendar z glasom, ki se je skoraj slišal, kakor bi imel sitnež resnico, „dajte mi vašo hčerko za ženo, potem pa vam bo vseeno, kje bo spala!“

Mojster je osupnil. Tako drznega človeka pa še res ni bil videl v celem svojem dolgem življenju. Rad bi mu bil mirno pa odločno povedal, naj gre z Bogom dalje in ga več ne nadleguje, a pomočniku je nekaj odsevalo iz oči, da se ga mojster ni upal odsloviti.

„Ženili bi se! Pa še deklice niti videli niste! Jaz pa tudi ne vem, kdo in kaj ste, kako se imenujete in odkod ste!“ skušal se je starec pol resno, pol v šali hudovati.

„Ah, kaj!“ zaklical je pomočnik in je kakor v igri udaril s težkim kladivom po nakovalu, da je mojstru prav pošteno zagrmelo po ušesih. „Ah, kaj! Dekle je dekle! Reden in pošten možakar naredi iz vsake deklice redno in pošteno, gospodinjo! To bodete pa tudi vedeli

da ima vsak človek, ki hodi s svojim telesom po naši grbavi zemlji, tudi svoje ime in je bil kdaj rojen; kje je bil rojen, nima toliko pomena. — Vse to se da pomalem poravnati in v pravi tir spraviti. — Torej za danes ostanem pri vas! — Dajte mi roko in preskrbite, da bo podstrešna soba zame pripravljena. Medtem vam naredim nekaj kolesnih okov samo tako za kratek čas, ker se mi vaše orodje ne zdi pripravno in mi je vaše najtežje kladivo prelahko. Ali to se bo še vse spravilo v pravi red!“ —

Kovač ni vedel, ali bedi ali se mu ves dosedanji dogodek sanja. Dozdevalo se mu je, kakor bi ne bil več gospodar pri hiši, pri kateri je gospodaril celih štirideset let, ves zmeden je premikal kapo na glavi z enega ušesa na drugega in zopet nazaj. Pomočnik se ni več brigal zanj. Stopil je k mehu, potegnil ga je z močjo, da je ogenj kar sikal, naložil je železje in je začel delati, kakor bi bil že deset let pri hiši in bi se ne bil šele danes priklatil.

Istočasno so se odprle duri na dvorišče in prikazala se je Kristina, kovačeva hčerka. Bila je lepo, zdravo in močno dekle, ki je znalo šteti svojih dvajset let. Ko je zagledala tujca pri ognju, kateri mu je razsvitljal divji obraz, prestrašila in začudila se je tako, da je skoraj zakri-

čala. Začudena je obstala, držeč duri odprte; ni se mogla premakniti z mesta.

Pomočnik se je ozrl. Ni pozdravil, kakor bi se bilo spodobilo, ampak nasmejal se je s svojim zapoveljujočim nasmehom, kateri je kazal: „Če hočeš — bo pa drugače!“ Ko jo je nekaj časa gledal, je rekel:

„Kaj ne, to je vaša hčerka! Hm, hm! — Ni videti napačna! Tako nekako plaho, a obenem tudi samovoljno gleda; nekoliko samovoljna in trmasta res zna biti! Toda to nima nikakega pomena! Vse se bo polehlo, kmalu bo popolnoma krotka in prikupljiva.“

„Dober večer, devojčica!“ pristavil je na to resno. „Nocoj mi bodete morali prepustiti vašo podstrešno sobico, a raditega se bova vseeno razumela.“

Kristina ga je debelo pogledala, ker ga ni umela in ni vedela, kaj bi mu naj bila odgovorila. Nevolja ji je pognala rdečico v obraz. Pomočnik je opazil in se je smejal, rekoč:

„No, no! Ni vas treba biti sram! Bode pač danes kdo drugi spal v vaši nežni sobici!“

Mojster je bil popolnoma zmeden. Vedel je, da mora nekaj reči.

„Dobro, dobro! Da je le račun pri čistem in nam zadeva ne bo več delala preglavice!“

menil je pomočnik. Kovač pa je stal poleg njega kakor slamnati mož v žitu in najrajši bi se bil samega udaril po ustih. Ko so bile besede že izgovorjene, je šele spoznal, kakšno neumnost je storil; nehote je potrdil, da bo pomočnik delal pri njem in stanoval v podstrešni sobici.

„Kdo pa je tujec?“ vprašala je Kristina plaho in začudeno zrla na divjo postavo, ki je s svojim strahom celo drugače vplivala nanjo, kakor pa na očeta.“

„Kako se res imenujete?“ obrnil se je zdaj oče do svojega novega pomočnika. „Pogovarjamo se že nekaj časa, a se ne poznamo niti po imenu; samo moja hčerka je šele sprožila to misel. — Povejte torej, mož, kdo ste — vi, ki se nam pol s silo vrvate v hišo!“

„Če vam je že toliko do imena, naj bo: Rok se imenujem. Da sem kovač, ste bržčas videli dovolj!“ rogal se je pomočnik. „Na cesti me tudi nihče ni našel. Imam svojo delavsko knjižico in sem bil zadnji čas na potovanju. Kaj hočete torej več?“

Kovač je molčal na te besede. Tudi Kristina je molčala in je gledala, s kakšno silo je pomočnik s svojimi prav po medvedje močnimi rokami koval; tudi ona je molčala in je edino se ču-

dila, kako urno gre tujcu delo izpod rok. Čutila je, da bo imel pomočnik nek poseben upliv na njo, katerega si ni vedela tolmačiti; vedela je, da ako ji bo kaj zapovedal, bo morala storiti po njegovem povelju. In ni li tudi očeta že celo podjarmil?

Spomnila se je, da mora prišlecu pripraviti podstrešno sobo. Hitela je, da spravi svoje reči v pritličje in da vse pravilno uredi.

Tujec je imel torej streho. Svoj upliv na očeta in na hčerko je znal dobro uporabiti; rastlel mu je od dne do dne. Kar je on rekel, je imelo svojo veljavo in kar je želel, se je zgodilo. Ni minil mesec dni in že se je govorilo po celi vasi:

„Ali ste že slišali najnovejšo novico? Kovačeva Kristina vzame tujega pomočnika, tega divjaka, o katerem nihče ne ve, kdo je in odkod je prišel, za moža! Ali bi naj človek, ki mu je Bog dal zdravo pamet, verjel, da bi se moglo kaj takega zgoditi?“ —

„Da, da — res bi človek ne mogel verjeti! Toda to pa je res, da je najizvrstnejši delavec! Najdivjajšega konja zna podkovati, kakor noben drug kovač. Sam sem ga že gledal. Kakor bi rekel: ena, dve, tri! stopi pred konja, ga divje

pogleda, prime trdno za uzdo in konj stoji, kakor bi bil nakrat postal krotka ovca.“ —

„Mogoče je, mogoče! Ne ugovarjam nikakor ne! A reči pa moram, da izgleda kakor prav sumljiva oseba. Takšen je, kakor bi imel hudiča v svojem telesu. Oči ima črne in če te pogleda prav srpo, se ti dozdeva, kakor bi ti bila dva žareča oglja prigorela v dušo. — V gozdu ali na samoti bi ga ne srečal rad! Ne vem, kako mu more dekle biti tako pokorno. Samo z očmi ji zapoveduje in vse ga uboga; še ziniti mu ni treba. In vendar je prej včasih nosila glavo precej pokonci in bila skoraj nekoliko bahata, ker je dobro vedela, da ima oče precej srebrnjakov v omari. Kako bi bila dobra za kakšnega domačina, za kakšnega premožnega in poštenega fanta iz naše vasi. Pa pride takšen tuj capin, ki se je priklatil morda iz devete dežele, ki nima nič in povrh izgleda, kakor bi bil satanov brat — pa jo vzame in je njej po volji. Sam Bog razume morda takšne razmere, človek jih ne more. Ali si že slišal kaj tacega?“ —

„Ti, pazi — ne govori preveč! Ni varno! Bog ne daj, ako bi kovačev pomočnik izvedel besede, ki si jih ravno izpregovoril! Mislím, da bi si tvojo glavo pogledal za staro konjsko podkev in bi ti jo skoval na kup kakor staro

železo. Ali ne veš, kaj se je pripetilo lovcu knežjega posestva onkraj naše meje takoj tretji dan, ko je pomočnik stopil v novo službo?“

„Kaj pa je bilo? Nič še ne vem! — Povej brž!“ —

„Na knežjem posestvu je nekega dne začelo goreti veliko in lepo poslopje. Vse okolnosti so kazale, da je moral nekdo zažgati. Toda kdo? Poizvedovalo se je in izpraševalo, pa vse zastonj. Naposled se je nekdo spomnil popotnega moža, katerega je videl isti dan v dotičnem kraju. Popis je popolnoma sodil na kovačevega pomočnika in sum je torej prišel nanj.“

„In kaj je tedaj!“

„Le počakaj! Eden izmed najmočnejših knežjih lovcev je prišel sem, šel v kovačnico in hotel Roka, kakor se tuj pomočnik imenuje, po raznih okolnostih izpraševati. Toda tako mu še nihče ni pokazal pota, kakor mu ga je Rok. „Nesramnež!“ zakričal je nad njim, „ti sumničiš poštenega človeka, ki se skuša s poštenim delom preživeti? Kako si sploh upaš črez svojo deželno mejo? Ali imaš kaj tukaj iskati? Glej, da se mi takoj vrneš!“ Tako je zarjovel nad lovцем. — Obenem pa je pograbil najtežje kladivo in ga je vrgel za bežečim lovцем, da je kar brnelo in žvižgalo po zraku. In kako je bežal lovec,

čeprav je imel puško in dolg lovski nož! Jaz mislim, da beži še danes, ako ni izgubil nog.“ —

Tako in enako so se pogovarjali vaščani.

In zopet še ni minil mesec dni in že sta bila kovačeva Kristina in kovaški pomočnik oklicana kot ženin in nevesta. Vse se je čudilo zaročenemu paru. Kako so ljudje stikali glave, kako majali z njimi! In kdo bi napisal vse raznovrstne govorice, ki so šle od ust do ust. In kaj šele poroka! Ljudstva je bilo navzočega, kakor že trideset let ne pri nobeni poroki. Vsak je hotel videti novoporočenca, katera so sodili tako: njega kot divjega ženina, katerega bi nobena vaška deklica razun kovačeve ne marala, njo pa kot neumno žensko, ker se je šla za vedno zavezat takemu možu. Stare ženice so govorile o neki čarovniji, ker si brez nje niso mogle tolmačiti nevestino ravnanje.

II.

Bilo je na velikonočni ponedeljek popoldne. V vaški krčmi so sedeli kmetje skupaj, pili in peli in se pogovarjali o tem in onem, kakor jim je ravno prišla ta ali ona misel na um; govorili so o setvi in žetvi, o cenah slame, sena in žita,

o prodaji vina in o sejmih, vmes se je pridno trkalo s praznimi steklenicami po mizi in krčmar je imel z nalivanjem vedno dovolj dela; saj pa tudi ni bil nevoljen.

Pa se odpro duri in v krčmo stopi mlad kmet.

„Glejte ga, glejte! Matevž — kaj si se že vrnil!“ oglašali so se kmeti. „Kaj pa prinašaš novega iz mesta? Ali je uradnik priznal? Kaj si opravil v svoji zadevi?“

„Kako vam naj odgovorim, ko vsi izprašujete in vse naenkrat!“ odgovoril je prišlec. „Moral bi imeti deset ust, ako bi vam hotel odgovoriti. Moja zadeva stoji, kakor stoji: ne gre naprej. Kdor hoče dobiti denar, ima dovolj posla, preden ga dobi; navadno zna dolgo čakati. Pravde se vlečejo in vlečejo in hitijo kakor s polževo hitrostjo naprej. Vendar pa je preskrbljeno, da se med celim časom pridno plačuje! — Zopet sem moral svojemu zastopniku plačati dvajset kron! Ali čemu — vedi sam vrag!“

„Da, da! Prav govoriš! Pravde so počasne, dolgotrajne in stanejo mnogo denarja. Jaz bi se nikakor ne hotel pravdati!“ menil je star kmet.

„Toda pripoveduj nam rajši, kaj je s požigalcem!“

„Zadeva s požigalcem je še vedno v prvotnem stanju — ne gane se nikamor!“ odgo-

voril je Matevž. „— Človek bi mislil, da so s smrtnimi obsodbami bolj nagli. Toda motil bi se. Ravno tako počasi se vršijo razprave in vlečejo brez konca in kraja. Pisar, obdolžen požigalstva, je vložil obširen priziv na višje oblasti.“

„Priziv je vložil! Požigalec si upa ugovarjati!“ godrnjali so kmetje vsi navskriž.

„Priznal ni popolnoma nič — niti najmanjše pičice!“ nadaljeval je Matevž. „Ali mu bo taje kaj pomagalo, ne vem, kajti vsa znamenja kažejo nanj. In znamenj je več, nego bi jih bilo treba. Tisti večer, ko je začelo v gradu goreti, je bil sam v pisarnici; poznej pa so ga videli okrog oskrbnikovega gospodarskega poslopja laziti in sicer potem, ko je bila že trda tema. Dokazali so mu tudi, da je prišel domu šele ponoči po deseti uri; in takih dejstev je še več, ki vsa pričajo zoper njega. Seveda je proti vsem trditvam ugovarjal in se znal prav spretno izgovarjati. Ni naprimer hotel priznati, da bi bil pozno zvečer v uradu; a potrdili ste to dve priči in ena je še celo prisegla, da ga je videla plezati čez oskrbnikov vrtni zid. Tudi tega ni pustil veljati in je lagal čez mero in vero; pa so mu rekli, naj svoje trditve, ako so resnične, dokaže in naj dokaže, da je bil o sumljivem

času res kje drugod. Tega pa on ni mogel. Na-
posled so ga morali obsoditi. Proti razsodbi je
vložil takoj priziv in zdaj znamo radovedni ča-
kati leto in dan.“

Kmetje so z zanimanjem sledili Matevževemu
pripovedovanju.

„Kako pa se je glasila obsodba?“ vprašal
je eden izmed navzočih. „Ali so ga res obsodili
k smrti?“

„K smrti ga ravno niso obsodili,“ poučil
ga je Matevž, „a dobil je dosmrtno ječo. Čisto
natančno mu niso mogli požiga dokazati.“

„Če je kriv, čemu ga ne kaznujejo, kakor si
zasluži — kakor zahtevajo naše postave!“ oglasil
se je nekdo izmed družbe. „Če pa ni kriv, če
se mu požig ne more dokazati, čemu ga zapi-
rajo? — Naj se človek izpozna v tej zmedi!“

„Kaj pa je zunaj?“ oglase se nakrat ne-
kateri možje. „Zunaj ljudje stikajo glave in žen-
ske hitijo skupaj!“

Skozi okna se je videlo, da so ljudje vreli
na cesti skupaj. Tudi iz krčme jih je mnogo
hitelo na prosto. Navidezno so se ljudje zbirali
okrog nekoga, ki je nekaj pripovedoval. —
Nakrat pa nekdo naglo odpre duri in zakliče v
sobo :

„Mojster lečnik, mojster lečnik (zdravnik)!“

„Kaj pa je?“ se je z nekim posebnim ponosom oglasil mojster. V prejšnjih časih so bili na deželi lečniki imenitne osebe, ki so zdravile ljudi, jim puščale kri, pa obenem tudi strigle lase in brile. Kakšni so bili premnogokrat takšni zdravniki na deželi, si lahko mislimo; tuintam se jim je res posrečilo ozdraviti tega ali onega, pa neredko se je tudi zgodilo, da bi marsikdo še ne bil zlezel pod grudo, ako bi ga ne bil vaški zdravnik zdravil. Kje pa so stari lečniki zajemali svojo vedo? Nekateri, ki so v takratnih neukih časih znali brati, so se ravnali po starih knjigah, drugi zopet so poznali razna zelišča, iz katerih so kuhali in pripravljali zdravila in katerih znanje se je rado podedovalo v isti rodbini; nekateri so šli k starim ženicam, ki so bile na glasu, da znajo čarati, v uk in tako so se takrat dobili lečniki, ki so zdravili bolj s prazno vero, kakor pa z istinitimi sredstvi.

„Mojstra kovača je konj udaril po čelu, da mu je skoraj glavo razbil na dva dela. Pošljejo me po vas, da bi šli gledat, ali bi še bilo kakšne pomoči!“

Vse je bilo takoj pokonci.

„Kovača je konj udaril! Čegav konj je pa bil? — Kje pa je bil njegov zet Rok, ki razume

najdivjnjšega konja ukrotiti? — Ali še mojster kovač živi? — — — — —

Tako so se glasila vprašanja semintja — eden bi bil rad vedel to, drugi kaj drugoga, enemu je prišla ta misel, drugemu druga. Vse pa je brž hitelo ven in cela procesija mož, žen in otrok je drvila skozi vas in proti kovačnici, da se na lastne oči prepriča o hudi nesreči.

Prišedši pred kovačnico je množica videla, da je vse res. Stari kovač je ležal na postelji s popolnoma razbito glavo; sivi lasje so bili polni krvi. Kovač se ni ganil z nobenim udom. Lečnik mu je sicer po starodavni navadi puščal kri, a ni hotela več priteči; Kristina je sedela smrtnobleda ob očetovi postelji in je držala očetovo roko. Kovačev zet Rok je stal poleg postelje in je radovednežem pripovedoval, kako se je nesreča prigodila.

„Župan iz Mirnevasi se je peljal s par konji mimo kovačnice; levi konj je izgubil na zadnji desni nogi podkev in torej ga je tukaj izpregel, rekoč, naj ga mojster podkuje; sam pa se bo medtem peljal z drugim konjem do nekega kmeta, s katerim se ima nekaj pogovoriti. Od tamkaj bo čez nekaj časa nekoga poslal po konja. — Mi smo konja že večkrat podkovali; dozdej je bil vedno krotek in če ga greste gledat

v hlev, bodete videli, da stoji kakor ovca. Oče je konja privezal k stebru in mu je vzdignil nogo, da bi mu z železom obrezal kopitni rog; jaz sam pa sem šel v kovačnico, da bi razgrel podkev. Komaj stopim k ognju in obrnem hrbet konju, že slišim udarec, kakor bi kdo strl lonec. Brž skočim ven in kaj vidim! Oče je ležal na hrbtu, držal je v padcu noge še kvišku, potem se je nekoliko obrnil, stegnil noge in — že je bil mrtev. Ko ga primem, že ni ganil nobenega uda več; konj pa se je bil odtrgal in je zdirjal po polju. — Kako je oče ravnal, ne morem umeti. Ali je morda konju povzročil z železom bolečine, ali je kakšna osa konja razdražila — kdo ve!“ —

Kmetje so kakor okameneli stali in poslušali. Divje črne oči pomočnika Roka so se tako čudno svetile med pripovedovanjem groznega dogodka. Vsakemu se je dozdevalo, kakor bi mu mrzla voda tekla po hrbtu ali pa bi mu mravljinci igrali po hrbtnem mozgu. Mrtvaška tihota je zavladala po končanem pripovedovanju. Samo ihtenje žalujoče Kristine je bilo slišati; pokleknila je jokaje k očetovi postelji.

„Vstani, Kristina!“ zapovedal ji je Rok, „z jokom ne zbudiš več očeta — sebi bi si pa znala škodovati. Saj me razumeš, kaj menim!“

Molče ga je ubogala; bleda kakor smrt in tresoč se je odšla iz sobe.

Lečnik je začel ogledovati razbito lobanjo. Cela sprednja stran je bila udrta in zdrobljena; pomoči ni bilo nobene. Lečnik je naredil zapisnik o nesreči in o mrliškem pregledu in vse je bilo v redu. Vse si je mislilo: nesreča je nesreča in nihče ne ve, kje in kdaj ga čaka. Mrliča so položili na mrtvaški oder in preskrbeli so vse za pošten pogreb.

Tretji dan po nesreči so kovača pokopali.

Rok, dozdej pomočnik, delal je odzdaj kot mojster celo sam v kovačnici. Delal je pridno od jutra do večera, a vendar se je videlo, da vlada pri hiši neka posebna tišoba; prazno in pusto je bilo v hiši in zunaj hiše. Vsak kmet, ki je prinesel kakšno delo ali pa ga odnesel, se ni mudil dalje, kakor je bilo ravno neobhodno potrebno. — Saj pa tudi kovač ni govoril rad; govoril je le malo in še teh par besed osorno. Vendar pa je imel vedno obilno dela, ker je znal izvrstno delati. Pomočnika ni maral sprejeti, čeprav bi bil zanj imel dovolj dela. Pomočnika niti takrat ni hotel vzeti, kadar je šel po dva do tri dni od doma; vsikdar, kadar je šel od doma, je rekel, da gre zato, ker drugod vse ložje kupi,

kakor dobi doma, kakor naprimer železje, orodje ali oglje in drugo. Kje pa je kupoval, nihče ni vedel. Da pa je dobro kupčeval in mnogo zaslužil, je bilo vidno, ker je od dne do dne postajal bogatejši. Mnogo je podedoval po rajnem mojstru, mnogo si je še dokupil. Tukaj je kupil njivo, tamkaj travnik, a povrh je še imel to lastnost, da je na podlagi svoje čudne osebnosti znal ljudi prisiliti, da so mu to prodali, kar mu je ugajalo. Nek poseben strah so imeli ljudje pred njim, sicer pa je plačal pošteno, kakor je bilo prav, ne premalo, pa tudi ne preveč. Pa pri vsej svojej sreči je vendar imel tudi nesrečo, veliko nesrečo.

Žena Kristina mu je porodila hčerko; vse je bilo v redu, mati in otrok povoljno zdrava. Nekaj dni po porodu je Rok zopet šel za par dni od doma po nakupu. Drugo jutro pride postrežnica in prinese materi juho v podstrešno sobo, kjer je ležala; kako se žena začudi, ko najde vse tako mirno in tiho. Brž stopi k postelji in hoče navidezno spečo mater zbuditi, a ne dobi nikakega odgovora. Ko pogleda v zibelko, najde jo prazno. Takoj sluti nesrečo, strese mater, da bi jo zbudila — a bila je mrtva. Otrok je ležal pol pod njo in se je bil zadušil.

Kako je žena umrla, ni nihče vedel. Ko je prišel zvečer kovač domu, našel je ženo in otroka na mrtvaškem odru.

Od tega časa je postal še osornejši, gledal je še temnejše in tudi govoril ni skoraj nič. Delal je vendar naprej za tri, dela je imel vedno dovolj in slišal si ga nabijati od ranega jutra do poznega večera. Zato pa je tudi večkrat moral iti nakupovat in premnogokrat se je zgodilo, da je izostal celi teden. A ni izgubil delodajalcev; njegovo delo je bilo namreč najboljšo, trikrat boljše od dela drugih kovačev in po ure daleč so prihajali k njemu ljudje, da jim je podkoval konje in okoval vozove. Tudi bogastvo mu je rastlo boljinbolj. Vedno je kupoval njive, travnike, gozdove, a obdeloval jih skoraj nič ni, ker je imel samo eno deklo in enega hlapca; pač pa je dajal svoja zemljišča v najem.

Občeval ni z nikomur in tudi ljudje so se ga radi povsod izognili, kjer so ga srečali; saj jim je pa tudi on rad šel s pota. Ljudje so mu radi prinašali delo, a opravka na drug način niso hoteli imeti s kovačem.

III.

„Pa naj kdo reče, da nima kovač sreče!
Ali vam nisem vedno pravil tako? Ali bi si

kdo mogel misliti kaj takega? Zopet se bo oženil! Ali čudno je vendar, da se še najde med dekleti katera, ki ga vseeno hoče, čeprav se ga ves svet izogiblje! Ženil se bo in to tako resnično, kakor so mi dali pri krstu ime Matevž!“

Tako je naš znanec iz prejšnjega poglavja govoril neko nedeljo v krčmi.

„Tako, tako! No — in katero bo vzel? Katero iz naše vasi? Tukaj v naši vasi vendar z nikomur ne občuje! Gotovo je drugod doma!“ Tako so popraševali navzoči kmetje in gosti.

„Mlinarjevo hčerko iz Mirnevasi bo dobil!“

„Mlinarjevo iz Mirnevasi — lepo Liziko!“ čudili so se vsi navzoči kakor enoglasno. „Mlinarjeva Lizika je vendar zelo bogata! Edina hčerka mlinarjeva je — vse bo za njim podedovala in ne bi se ji bilo treba bati, da bi ne imela dovolj snubcev. Povrh je pa tudi šele osemnajst let stara. — Gotovo ni popolnoma pri zdravi pameti! Neumnica! — Kako si bo upala živeti s hudogledim in malobesednim kovačem!“

„Ali bi si bil kateri izmed nas poštenih kmetov Rožničarjev upal iti k bogatemu in oholemu mlinarju v Mirno vas v svate?“ smejal se je Matevž glasno. „Če bi se oba človeka, Liziko in Roka, merilo po bogastvu, ali bi ne mogli

trditi, da spadata skupaj. Rok postaja vedno bogatejši, kakor bi mu sam satan nosil denarje v kovačnico ali mu jih koval na nakovalu. Skoraj pol sveta odtod do kovačnice je že skoraj njegovega in o rajnem mojstru je bilo tudi znano, da ni bil glede evenka na suhem. Saj pravim — srečo mora človek imeti!“

„Pa bi vendar ne hotel menjati z njim!“ oglasil se je star kmet. „Ali ni imel tudi dovolj nesreče? V treh mesecih je izgubil očeta, ženo in otroka. — Res so minila od tega časa tri leta in se v takem času vendar lahko marsičesa pozabi, a le pogledjte ga — ali ne izgleda tako, kakor bi ne imel nikakega veselja. Dela in služi kakor živina, a videti je, da ga ničesar ne veseli. — Jaz za svojo osebo bi nikakor ne hotel tičati v njegovi koži. Vsak človek ve edino za sebe, kje ga čevelj žuli, kdo torej ve, kje žuli Roka. Da, da — kdo ve? — In kaj bo počel z mnogo denarjem, čemu mu bo bogastvo?“

„Slišal sem pripovedovati,“ nadaljeval je Matevž, „da ima v kleti velike skrinje in zaboje polne denarja; vse nagrabi skupaj, kar le more. Saj vidite, da skoraj nič ne izda. Za popravilo hiše in gospodarskega poslopja ne izda celo nič. Hiša je vedno po stari navadi sajasta in odrapana. Pa tudi za svoje telo ne stori nič!“

Ali ga je že kdaj videl kateri izmed nas piti le en vrček piva? Kaj?”

„Naj bo že, kakor hoče, jaz bi mu vendar ne dal svoje hčerke!“ menil je zopet star kmet.

„To je ravno!“ zaklical je Matevž, „ko mu vendar nihče ne more nič odreči. Kakor bi znal čarati! Nihče mu ne ugovarja. Ali ni dozdej kupil še vsak kos zemlje, katerega se mu je le zdelo? Ali se je še dozdej kateri izmed vas branil? Tudi jaz sem mu prodal travnik ob potoku. Rekel mi je, da mi da štiristo kron, pogledal me je s svojimi očmi, da mi je postalo hladno pri srcu in — travnik je bil prodan. Kakor ovca sem stal pred njim in za travnikom mi je bilo šele potem žal, ko je bil kes prepozen. — Tako se pa godi vsakomur, ker si vsakdo misli, da si tega človeka ni dobro narediti sovražnika. Ali nimam prav?”

Kmetje so mu prikimali, eden je pristavil še to, drugi ono, tretji je zopet kaj vprašal, sploh se je vsa govorica motovilila edino okrog osebe kovača Roka.

V dobrih šestih tednih poznej je že bila poroka kovača Roka z bogato in lepo mlinarjevo hčerko Liziko. Stariši so dali edinega otroka od hiše.

Ni pa še minilo leto dni, že so se začele goditi čudne reči, o katerih so ljudje majali z glavami in si imeli vedno kaj pripovedovati. Kovačeva žena Lizika je bila edina hčerka mlinarjeva in po devetnajstih letih so se lahko ljudje čudili, da je dobila Lizika nakrat sestro; pri bogatih mlinarjih se je rodil otrok, bil je tudi dekle. Otrok je bil lep in je dobil pri krstu ime Marija. Mlinar je po splošni navadi priredil krstno veselico in je povabil mnogo sorodnikov in znancev. Ker je bil njegov mlin ravno med Rožnico in Mirnovasjo, bili so pri krstni pojedini navzoči skoraj vsi boljši kmetje iz obeh vasi; to je naredilo pojedino zanimivejšo, mnogo se je pilo in pelo in marsikatera robata smešnica je povzročila mnogo smeha. Tudi mlinar je moral marsikatero dovtipno vtakniti v žep, ker so ga zbadali s tako poznim otroškim blagoslovom, na katerega bi nihče, najmanj pa on bil mislil. Mlinar je moral šale za dobro sprejeti, saj je vedel, kako se govori v veseli družbi, kadar v obilni meri povžito vino jezike razveže in glave in srca navzočih razgreje in jih naredi vesele.

Kakor že rečeno, na krstni pojedini se je mnogo smejalo in bilo vse veselo. Edini kovač Rok se ni smejal in je molče in temnega obraza sedel med gosti.

Ali je morda mislil na svojo prvo ženo Kristino in krstno pojedino, katere on ni mogel dati prirediti, ker je smrt prej pobrala mater in otroka? Ali mu morda ni bilo všeč, da je dobila njegova žena sestro? — Kdo ve, kaj si je mislil. Navzoči so večkrat natihoma pogledali molčečega povabljenca in marsikateri si je natihoma ubijal glavo, kakšne misli bi znale kovaču rojiti po glavi; toda nihče ni kaj rekel. Edini Matevž, ki je bil tudi povabljen, ni mogel molčati; nagnil se je k ušesu svojega omiznega soseda in mu je tiho zašepetal:

„Kovač se nič preveč ne veseli, da je dobil majhno svakinjo; gotovo bi rajši videl, ako bi je ne bilo, ker mu je na ta način ušla polovica bogate dedščine!“

Mogoče, da je zgovorni Matevž zadel pravo. —

Prišla je zima in je zopet odšla. Pri mlinarjevih je bilo veselo, pri kovačevih tiho in žalostno. Da je Liziko nekaj žalilo, ji je bilo na prvi pogled videti; od dne do dne je postajala bolj bleda in suha. Lepa pa je sicer še vedno bila, a če je bila prej rudeča kot roža, je bila zdaj bela kakor lilija. —

Bilo je v nedeljo pred binkoštnimi prazniki. Kovač je zopet moral odpotovati. Tokrat je svoji ženi povedal, da bo imel mnogo opravkov in

bo dalje časa moral izostati, najmanj osem dni. Lizika je morala vsakomur reči, da z delom za nekaj časa nič ni, dokler se mož ne vrne; pomočnika pa si na noben način ni hotel vzeti.

„Tepci tako ne znajo tako delati, kakor jaz hočem in kakor delam sam. Jezil bi se z njimi — toda čemu? Toliko delam lahko sam, da se preživim!“ rekel je kovač ženi. Kam bo šel, ni povedal ne nji, ne kateri drugi osebi. O svojih potih je vedno molčal.

Bilo je na binkoštni ponedeljek zvečer, ko se je že začel delati mrak; Matevž se je pripeljal z vozičkom pred kovačnico in je postal, ker ni vedel, da ni kovača doma. Potreboval je nujno nekaj malega pri vpregi.

Kovačeva žena je stopila na prag in mu je povedala, da je mož že pred par dnevi odpotoval. Matevž je ženo pogledal in skoraj se mu je usmilila, ker je bral z njenega obraza, da ni srečna. Peljal se je torej naprej, ker je imel drugi dan v mestu opravke v zadevi svoje pravde. Ni se mu mudilo in peljal se je torej počasi naprej. Cesta je držala navkreber in sredi gore je skoraj vsled prestrašenja padel z voza. Kaj pa je bilo? Izza grma je skočil nek človek tako nepričakovano in naglo, kakor bi bil kakšen ropar. Toda nameraval ni nič hu-

dega; bil je ubog berač, razcapan in bled. Prosil je za kosec kruha.

Matevž je začel po žepu iskati, kje bi našel kakšen drobiž, da bi ga dal beraču. Toda ta je rekel z žalostnim glasom:

„Dajte mi rajši kruha, gospod! Z denarjem mi v prvi sili, ker je še daleč do vasi, ne pomagajte nič. Grozno sem lačen — padel bi od lakote!“

„Hm, hm!“ odkašljajal si je Matevž, misleč si: „To je pa res čudno. Drugače berači in postopači rajši vzamejo denar nego kruh.“

Po naključju je imel s seboj na vozu kruh; odrezal ga je torej velik kos in ga je dal prosjaku. Ta ga je takoj začel jesti in bilo je na prvi mah videti, da je res lačen. Matevžu se je zasmilil in ker je imel tudi steklenico žganja pri sebi, dal mu je tudi tega; toda berač ga ni mnogo pil, samo majhen požirek je naredil.

„Od kod ste? Kam hočete?“ vpraša Matevž.

„Dolgo sem bil bolan in kar sem imel, vse je vzela bolezen!“ odgovori berač. „Moj dom je daleč — skorej ga ne poznam. Bolezen me je spravila na beraško palico in zdaj si moram od hiše do hiše iskati pomoči.“

„Vzemite še ta denar — vidim, da ste res potrebni!“ rekel je Matevž, ki je bil usmiljenega

srca in se je odpeljal dalje. Čudno se mu je zdelo, da je imel mož, ki je bil sicer videti še mlad, že toliko sivih las ob straneh. Da je mnogo prestal, duševno in telesno, se je takoj videlo. Tudi je bil bržčas vojak, kar se je sicer ravno držal in je imel nad očmi brazgotino kakor od sabljinega udarca. Čemu li ni povedal svojega imena? Čemu ni povedal, odkod je doma? Berači so vendar navadno precej zgovorni ljudje, ki radi včasih še več povedo, kakor jih kdo vpraša.

Matevž se je počasi vozil skozi celo noč. Saj je bila vožnja prijetna, ker je bila svetla noč in je imel konjiča izpočitega in dobro nakrmljenega. Zjutraj je postal v malem mestecu onkraj meje.

Ravno je gledal, kam bi djal konja, kar vidi ljudi na kup vreti. Nek nižji uradnik je nekaj razglaševal.

„Kaj neki imajo ljudje?“ mislil si je Matevž in je šel bližje. Slišal je sledeči razglas:

„Begun je pet čevljev in pet palcev visok; lasje so mu ob straneh že precej sivi. Posebna znamenja ima ta, da se mu nad desnim očesom pozna brazgotina, katero je dobil vsled padca na neko železo!“

„Za vraga!“ mislil si je Matevž, „popis sodi popolnoma na berača, ki me je včeraj srečal.“

Začel je okrog stoječe izpraševati, za katero osebo velja razglas, kdo je dotični hudo-delnik, o katerem se je prebral popis njegove osebe. Nekdo izmed množice ga pouči:

„Potepuh Jože Rakun je pred osem dnevi pobegnil iz ječe in zdaj ga iščejo.“

Ha! Zdaj je takoj vedel, koga je včeraj imel pred seboj. Zdaj si je vedel tolmačiti, čemu je berač od njega najprej zahteval kruha in čemu mu denar ni bil po godu. Moral se je skrivati, izogibati se ljudi in zato je bil tako sestradan. Že je hotel Matevž povedati, kar se mu je dozdevalo o beraču, ki ga je včeraj srečal, pa naposled si je premislil. Bal se je potov in pričevanja in naposled se mu je nesrečnež pa tudi usmilil, ni ga hotel izdati. Saj pa tudi nanj ni delal utisa, kakor bi bil hudoben, ampak dozdeval se mu je edinole nesrečen, reven in vsega obžalovanja vreden.

Matevž se je več dni mudil v mestu. Vračal se je pri belem dnevu domu. Ravno se je veselo peljal po klancu navzdol proti Rožnici, ko mu pride drug voz naproti. Že od daleč je Matevž spoznal botrina Henika. Zadnji je z vozom postal in začel Matevža izpraševati:

„Prinašaš novih novic iz mesta? Kako ti gre s pravdo, ali si kaj opravil?“

„Opravim vedno enako — pravda se vleče in vleče, a jaz plačujem in zopet plačujem. Tudi tokrat sem moral dati svojemu odvetniku precejšen nadatek. A za nadatek mi je dal par sežnjev upanja.“ Matevž se je kisko nasmejal in se začel praskati za ušesom.

„To, kar si mi povedal, pač ni nikakšna novica, je vendar nekaj starega!“ zabrusil mu je Henik smeje v obraz. „Že nekaj dni se klatiš po svetu, a ne veš zakaj.“

„Nekaj novega pa vendar vem!“ odrezal se je Matevž krepko, „in sicer nekaj zelo važnega. Požigalec Jože Rakun je pobegnil iz zapora in nihče ne ve, kam se je obrnil. Iščejo ga na vse kriplje!“

Matevž pa je bil toliko previden, da ni znancu povedal, kako je beguna pred par dnevi srečal skoraj na ravno istem mestu.

„Tako, tako! No — to je res nekaj novega!“ prikimal je Henik z glavo. „A tudi jaz vem imenitno novico, ki je še nisi slišal in ki te bo bolj zanimala, nego mene tvoja o pobegu zaprtega požigalca. Le slušaj! Kovaču Roku je zopet druga žena umrla! Kaj rečeš k moji novici?“

„Kaj? Liza je umrla!“ začudil se je Matevž tako, da bi bil skoraj z voza padel. „Saj sem

jo še v pondeljek zvečer videl čvrsto in zdravo; res — bleda je bila, bržčas zaradi domačih razmer, ali bolna ni bila. Pred kovačnico sem še celo govoril z njo.“

„V pondeljek zvečer — praviš? Dobro — in glej, ravno v pondeljek ponoči pa je umrla. Kakor prvo kovačevo ženo so tudi drugo — Lizo — našli zjutraj mrtvo v postelji. Kar ponoči je zaspala na oni svet.“

„Kaj mi pripoveduješ!“ rekel je Matevž in je plosknil z rokami. „Res — ravno tako je bilo tudi pri prvi kovačevi ženi, pri Kristini. Ali pa je kovač že doma?“

„Danes opoldne se je šele vrnil!“ odgovoril je Henik.

„In kaj pravi kovač?“ vprašal je Matevž dalje, ker ga je tragičen dogodek silno zanimal, a ga tudi razburil.

„Kaj on pravi,“ menil je Henik, „naj ga vpraša, kdor ga hoče; mene to nič ne briga in sicer radi kovača ne. Izgleda pa, kakor sam satan in ne vem, če bi bilo dobro z njim govoriti. Pri belem dnevu bi se ga bal.“

Po teh besedah je Henik pognal konja in se kratko poslovil od Matevža, ki se je zamišljen peljal dalje. Novica mu je delala preglavico. Za-

državal je konja, da je voz prav počasi drdral naprej. Čudne misli so mu rojile po glavi. Berač, ki ga je bil zadnjič srečal in ki je gotovo bil iskani, iz zapora pobegli požigalec — Lizika, kovačeva druga žena, katero je bil še pred par dnevi videl zdravo pred seboj — Kristina, kovačeva prva žena, ki je ravno kakor Lizika umrla tako nagle smrti in tudi takrat, ko ni bilo kovača doma — vse to se mu je dozdevalo, da ima neko posebno zvezo med seboj; samo vedel ni, kako in čemu ima zvezo med seboj.

Skoraj se mu je začela ježiti koža, neka čudna groza ga je preletela, ko se je peljal mimo kovačnice. Imel bi bil zopet nekaj malega popravila pri vozu, a ni se hotel tokrat muditi, misleč si:

„Rajši drugikrat! Za zdaj bo že dobro in sila tudi ni tako velika. Bolje koj naprej!“

Kovač je stal pri nakovalu, ko se je Matevž peljal mimo odprte kovačnice in je dvigaval težko kladivo po stari navadi, kakor bi se ne bilo nič pripetilo pri hiši. Matevž je samo stranski pogledal, ali bolje rečeno pomežikal na kovača in si je brž začel nekaj popravljati pri suknji, samo da mu ni bilo treba kovača odkrito pogledati in ga pozdraviti ali nagovoriti. Naglo je oddrdral dalje. Čeprav je bilo pri belem

„Rožnica? — Rožnica?“ ponovil je tujec in dozdevno je iskal v spominu, kdaj in o kateri priložnosti bi bil že slišal to ime, ki je nanj naredilo globok utis.

„Kako daleč pa je odtod do meje?“ vprašal je dalje. „Ne more biti daleč.“

„Dve uri se lahko peš pride do meje, ki se vleče vrh onele gore,“ odgovoril mu je Matevž; z vedno večjim zanimanjem si je ogledoval tujega moža. Ni vedel, čemu mu je vzbujal toliko zanimanje.

Henik je moral Matevža še enkrat opozoriti, da je zadnji čas in bo treba oditi.

Istočasno je krčmar prinesel zahtevano pivo.

„To bo lepa reč z današnjo gostijo. Niti godcev ne bodo imeli, ker jih je mlinarica naročila iz daljne Gorenjevasi!“ poročal je krčmar. „Reka Črnivka je vsled zadnjega deževja tako narastla, da je preplavila cesto in odnesla dva mosta. Godci ne morejo na ta kraj in brez godcev gostija nikakor ne bo vesela. Svatje bodo morali nevesti žvižgati k plesu. No — to bo veselica! Temnogledi ženin, žalostna nevesta in nič godcev. Niti vino ne bo moglo razgreti svate, čeprav je mlinarica izbrala najboljšega in ga je mera preobilna, tako da ga svati na nobeden način ne morejo vsega popiti. Vidva itak gresta

na svatbo, Matevž in Henik — bosta mi vsaj vedela pripovedovati, kako je bilo. Toda toliko le glejta, da ne bodeta prehitro odkurila.“

„Godcev ne bodo imeli?“ oglasil se je tujec. „Brez godcev bi bila svatba res žalostna. Ali če družega ni — radi godbe bi jaz prav lahko pomagal. V moji culici tičijo gosli, s katerimi sem si že lep denar prislužil in tudi na današnjo svatbo bi šel, ako bi me ravno hoteli.“

„Ampak to se razume,“ nasmejal se je krčmar, „da jim pridete prav. Na mojo odgovornost lahko greste na svatbo. Mlinarica je ravno k meni poslala, naj ji svetujem, kaj ji je storiti; celo zbegana je. Vi pridete, kakor bi vas bili nalašč klicali. Ali bode mlinarica vesela!“

Matevž in Henik sta bila že vstala in sta se pripravljala na pot.

„O vas bi ne bil verjel, da ste godec!“ začel je Matevž, kateremu je prišel tujec popolnoma prav. „Hitreje bi si bil mislil, da ste bili vojak.“

„Oboje zadene!“ odgovoril je tujec. „Ob zibelki se mi seveda ni pelo, da bom kdaj vojak in naposled godec. Nisem si mislil, ko sem še z mirno vestjo jedel svoj mirno prisluženi kruh, da bom še kdaj moral kot vojak dobrih sedem-

dnevu, vendar ga je obletavala mrzla zona, kakor bi bil šel opolnoči črez pokopališče. Dokler je slišal nabijanje kovaškega kladiva, tako dolgo mu ni bilo dobro pri srcu. Naposled so se vendar izgubili glasovi iz kovačnice in zdaj je smel konj zopet počasi iti.

In zopet se je spomnil berača. Sklenil je, da hoče molčati o njem; čemu je tako storil, sam ni vedel. Nek notranji glas mu je pravil, da stori tako najbolje. —

Tretji dan so Lizo pokopali. Stariši so žalostni šli za krsto in tudi kovač je kazal globoko žalost; množice je bilo na stotine iz domače in sosednje vasi. Staro in mlado se je udeležilo pogreba. A vse je molčalo — nobeden ni govoril z drugim; na vse udeležence je naredila nagla smrt globok utis. Domač župnik je zmolil kratko molitev in je držal ob koncu kratek govor, ki se je končal:

„Lilija zvene po božjem razsodku in zemlja, solnce, luna in zvezde se gibljejo po njegovem povelju. On čuva tako velike kakor tudi male stvari, kajti pred njegovim očesom smo vsi enaki. Njegovo oko vidi vse in naj si kdo misli, da bi znalo to ali ono prikrito ostati — enkrat vendar pride vse na dan, enkrat vendar pride dan, ko postane vse očito. Amen!“

Pol ure poznej se je že zopet valil gost dim iz kovačnice. Kovač je bil zopet zanetil ogenj, vzel težko kladivo v roko in kdor je slišal mogočne udarce, se je čudil, da kovač zopet dela in niti na dan ženinega pogreba ne miruje in praznuje, kakor bi se spodobilo.

IV.

„Kako dolgo je že? — Povem ti, da osemnajst let!“ trdil je Matevž z vso vnemo, skoraj nekoliko jezno.

„Jaz pa trdim, da je minilo že najmanj dvajset let!“ ugovarjal mu je botrin Henik in je udaril s pestjo po mizi, da so kozarci zazveneli.

„Osemnajst! — Vem za vse, kakor bi se bilo danes zgodilo!“ postavil se je Matevž porobu. „Natančno vem, kdaj sem dobil pravdo. Dobil sem jo eno leto po krstu in kako bi naj tedaj bila Marija stara dvajset let? Kaj? — Še enkrat rečem, da je osemnajst let stara! Ali nisi bil na krstni pojedini? Te spomin popolnoma zapušča?“

„Naj bo! Radi mene je lahko stara dvajset let, to mi je vseeno!“ udal se je Henik in se

je pomiril, uvidši, da zna vendar Matevž prav imeti. „Edino to pač trdim, da je za celo vas, za celo okolico, za vse vasi v okolici sramota; fantje, pošteni, ugledni fantje si dado tako dekletke odvzeti in še povrh od takega moža; cel svet se ga izogiblje na najmanj sto korakov in samo tisti stopijo z njim v dotiko, ki imajo zanj kakšno delo.“

„Za zadevo pa tiči nekaj skritega! Ljudje si marsikaj pripovedujejo. Sicer ne vem, koliko je resničnega na govorici, a pravi se, da se je stari mlinar pri poroki prve hčere Lizike zavezal, da bo vse svoje premoženje prepustil svoji prvi hčeri. V pogodbi je moral še celo pristaviti, da se bo to na vsak način zgodilo in naj bi se mu še tudi drug otrok rodil. Rajni mlinar, Bog mu daj dobro! si je pač mislil, da lahko mirnega srca sklene takšno pogodbo. Kdo bi pa tudi ne, ko vendar Lizika celih osemnajst let ni dobila ne bratca in ne sestrice. Toda kaj rečem — celih osemnajst let! Celih dvajset let moram reči! Seveda se je goljufal. Ko je bila prva hči omožena, dedinska pogodba sklenjena, dobil je še eno hčerko!“

„Popolnoma ti ne morem pritrditi!“ menil je Henik. „Govori se sicer tudi tako, kakor si pripovedoval, a razširjene so še druge govorice.“

O zadevi sem slišal tako — in rekel bi, da se mi zdi verjetneja moja vest, kakor tvoja — da je mlinarica po moževi smrti zelo slabo gospodarila; pri vsakem podjetju in povsod je imela nesrečo. Živina ji je bolehalo ali pa pocepala, pri mlinu je morala vedno kaj popravljati, ker se je pri napravi vedno kaj pokvarilo, ljudje so jeli mlin opuščati in so nosili žito v druge mline in naposled je tudi njo začela bolezen tlačiti. Prišla je pomalem skoraj na nič in dolgovi so se jeli množiti. V taki sili ji je na pomoč priskočil črni Rok, hudič v človeški podobi, in ji je dajal denarja, kolikor ga je rabila; stavil pa ji je pogoj, da mu mora dati Marijo za ženo. Ljudje si vedo pripovedovati, da ima v kleti polne zaboje in lonce novcev. Verjetno bi bilo, ker dela skoraj noč in dan ter dela za tri druge.“

„Ali pa ga Marija mara? Ali ga res hoče za moža?“ vprašal je Matevž. „Ona je vrlo in zalo dekle, zalo, da ji na daleč okrog ne najdeš para, a on je, kakor si ravno prej rekel, hudič v človeški podobi.“

„Mislim da ga ne mara!“ odkimal je Henik z glavo. „Kaj pa lahko pričakuje pri možu, ki je imel vsakega pol leta drugo dekle; nobena ni mogla dalje pri njem zdržati in vsaka je bila

vesela, da je lahko odšla k drugi hiši v službo. — Toda saj veš, kako zna! Vsakega dobi v svojo mrežo. Vsako reč začne tako, kakor bi že bila gotova in pri besedah te ujame, da ne veš kdaj in kako. Nas vse je že skoraj napet-najstil in vsi smo mu naposled morali pritrđiti. Ne mara ga res nihče izmed nas, še manj da bi z njim kdo sklenil prijateljstvo. No — saj ga itak sam tudi ne išče. Toda za moža ga vzeti! — Da bi le tako dober delavec ne bil. Ne računa preveč in povrh naredi delo, da bi bil vsak bedak, ki bi ne dal pri njem delati. Pri konjskem podkovanju je izredno spreten. Vsakega konja ukroti in na ena, dve, tri — je že gotov; pri vsej svojej naglici pa še v vseh dolgih letih, odkar je v naši okolici, nobenega ni do živega zakoval, kakor se zgodi pri drugih kovačih. Vem slučaj, da je konj ostal šepav in ga je posestnik naposled moral dati konjederču. Kako ti naprimer okuje kolesa! Noben mestni kovač ne zna tako; povrh ti pa še pove dan, koliko časa te bode delo trpelo, preden bo treba novega popravila. In nikdar se še pri tem ni zmotil.“

Tako in enako je govoril Henik in hvalil kovačevo delo. Saj tudi ni mogel drugače. Tako kakor on so o delu sodili tudi drugi ljudje.

„Pritrditi moram, da govoriš resnico!“ odgovoril je Matevž. „Kovač je, da še nisem videl takega. Toda slušaj, Henik, kaj mi je že večkrat prišlo na um. Mogoče, da si tako mislijo tudi drugi ljudje.“

Matevž je zamežikal z očmi, nagrbančil čelo in se sklonil črez mizo, tiho rekoč:

„Rok je moral bržčas narediti tajno pogodbo s črnim, prodal je dušo satanu. Ker se je z dušo satanu zapisal, pomaga mu ta pri delu. Zato gre Roku vse tako naglo in dobro izpod rok. Ali mi verjameš?“

„Tebi se blodi po glavi!“ zaklical je Henik; potem pa se je zamislil, naredil dolg obraz in začel mrmrati:

„Hm, hm! — Celo v redu se z Rokom tudi meni ne dozdeva. Pa — hm, hm! — naj bo, kakor hoče in kakor je — nas nič ne briga. Njegova skrb je, kam je prodal dušo in kaka bo njegova zadnja ura. Da bi bil zmožen z vragom skleniti pogodbo in bi mu zapisal dušo, bi mu bilo verjeti; mogoče pa misli, da bi v zadnjem trenutku vruga tudi lahko tako opeharil, kakor je opeharil za zemljo že marsikaterega izmed nas. Taka kupčija za dušo pa je nevarna. Rok je res močan kakor satan, toda če bi njegov črni krušni oče iz pekla zapazil,

da bi ga Rok hotel opehariti za dušo, ne bil bi rad v Rokovi koži; pri vsej njegovej moči bi ga vendar vrag nadvladal, mu zavil vrat in mu dušo polovil v vrečo. Potem bi pa njega tudi našli mrtvega, naglo mrtvega, kakor so našli njegovi dve ženi. Razlika pa bi bila, da ste njegovi ženi umrli kot mučenici, čistih duš, on pa kot nespokorjenec. — Pa — kakor sem že rekel — nas vse to nič ne briga. Jaz za svojo osebo nikdar ne zapišem vragu svoje duše in naj bi mi obljubil, da mi vsako uro prinese vrečo zlatnikov. Toda povabljena sva na gostijo in tam bova z drugimi gosti pošteno jedla in pila — kar je za naju glavna reč. — Čas je, da se vzdigneva in se napotiva proti mlinu. Svati bodo kmalu šli v cerkev in čudno bi bilo videti, ako bi prišla prepozno radi najinega govoričenja. Pogovarjava se lahko dalje tudi še po potu.“

„Dober dan!“ oglasil se nakrat močan moški glas in duri se odpro. „Dajte mi kozarec piva, gospod krčmar. Silno sem žejen.“

Po teh besedah vstopi tujec, katerega sta Matevž in Henik začudena gledala. Po zunanosti tujčevi se je dalo na prvi mah soditi, da je moral biti kdaj vojak; hojo je imel krepko, držal se je ravno kakor sveča, govoril je kratko

in odločno in oko se mu je pogumno bliskalo. Glavo je imel sivo in tudi brki pod nosom so mu bili že sivi. Počez črez čelo je imel brazgotino, kakor bi bil v vojski dobil udarec s sabljo. Desnega očesa ni mogel imeti, ker je tam imel črno krpo, ki je bila z enakim trakom privezana okrog glave. Tem bolj pa se je bliskalo drugo oko, bilo je živo, kakor bi vedelo, da mora gledati za dve očesi. Na prsih je imel kolajno. Na hrbtu je nosil malo culico in poleg culice nekaj podolgastega, v poveščeno platno zavitega. Stopil je k mizi, snel zavoj z zelenim poveščenim platnom, ga položil previdno na mizo, vrgel je culico poleg na klop in si je obrisal potno čelo.

„Zelo vroče je danes!“ je rekel kakor sam sebi in se je vsedel na klop ter stegnil noge od sebe, kakor stori človek, katerega je utrudilo dolgo potovanje.

„Videti je,“ zašepetal je zgovorni Matevž Heniku na uho, „da je tujec prišel daleč po svetu okrog in da so mu že razni vetrovi brili okrog nosu.“

Henik je pokimal, a je molčal.

„Kako se imenuje ta vas?“ je vprašal tujec.

„Rožnica!“ odgovorila sta Matevž in Henik skoraj enoglasno.

najst let korakati po svetu. Kot tak sem prehodil mnogo dežel in videl nešteto krajev. Hodil sem po Italiji in Španiji, korakal sem po Ogerski in Poljski, pa bil sem tudi na Ruskem in Francoskem. Vedno sem si mislil, da bom pustil svoje bedno življenje kje na bojišču; in prav bi bilo tako. Toda čeprav je smrt kosila na kupe in je večkrat tudi mene zadela s svojo koso — pokosila me vendar ni. Nastreljen in nasekan od krogelj in sabelj moram si zdaj svoj vsakdanji kruh zaslužiti s svojimi gosli. In kadar mi je pri srcu najbolj bridko, moram igrati vesele poskočnice in gledati, kako se drugi ljudje vesele in goste v preobilici. Takšna je pač usoda nekaterega človeškega življenja. Tri leta se že kot godec klatim po svetu. Ali zadovoljen sem, da mi ljubi Bog da le zdravje. Ako bi zdravja ne bilo, potem bi pač bilo slabo zame.“

Po teh besedah je vzel iz povošččenega platna svoje gosli, jih je uglasbil, pripravil si lok in je zaigral vojaško koračnico, tako čvrsto in živahno in s tako lepimi glasovi, da so navzoči poslušali z odprtimi ušesi in napetimi očmi, ter sta Matevž in Henik pozabila na odhod. Takega igranja še nista bila slišala ne Matevž in ne Henik in tudi krčmar je pritrdil, da mu še niso prišli tako izbrani glasovi na uho.

„Tristo zajčjih kap! Vi razumete godbo!“ čudil se je krčmar. „Mlinarica bo vesela, ko ji pošljem novico, da se mi je posrečilo dobiti godca. Dober obed in dovolj pijače vam zagotovim in tudi plačilo ne bo izpadlo slabo. Ali kaj ste prej igrali? Melodija se mi je zdela tako znana, kakor bi jo bil že kdaj slišal.“

„Francoska koračnica je — obenem tudi vojaška pesem. Premnogokrat sem jo igral na gosli, kadar so topovi zraven peli svoj debeli bas. Godba s takim spremstvom je kaj čudna.“

„Res — zdaj se spominjam, kdaj sem slišal vašo koračnico. Lani je bilo, ko je vojaški polk korakal skozi našo vas; takrat je igral prejšnjo melodijo. Ali ste bili morda vi zraven, starec?“

„Ne, nisem bil zraven! Tukaj sem danes prvikrat — to se pravi — mogoče — — ne, ne, prvič sem tukaj. Vi me zovete starca. Vendar še nisem tako star, da bi si zaslužil tako ime. Štejem šele štiri in štirideset let. Mogoče sem veliko mlajši kakor vi, čeprav drugače izgledam.“

„Tako, tako!“ začudil se je krčmar in pogledal tujca na lase. „Vaši lasje kažejo, kakor bi bili stari že šestdeset let. Kaj ne, Matež in Henik?“

„Seveda, seveda! — Tako je videti!“ odgovorita vprašanca in gledata tujcu na lase.

„Ne ugovarjam vam!“ pritrdil je tujec, „ker imam res lase, ki kažejo na tako visoko starost. Ali na svetu se prigode včasih reči, ki marsikateremu povzročijo, da mu lasje pred časom osive.“

„Matevž — zdaj je pa res najzadnji čas, da odideva!“ zaklical je Henik in je vlekel svojega tovariša za pazduho iz krčme. Matevž bi bil kar gledal tuj vojaški obraz in sivo glavo potujočega godca.

„Čemu ne vzameta godca s seboj v mlin!“ menil je krčmar. „Na ta način prineseta mlinarici takoj že tudi odgovor. Lahko štejeta pri mlinarici in pri vseh mladih svatih, ki se radi sučejo, na toplo zahvalo. Povrh pa godec na ta način najložje najde hišo, kjer se bo vršila svatba. Za prejšnjo koračnico vam podarim pivo in ne vzamem denarja.“

„Prav govoriš, krčmar! Torej, godec, napravite se na noge, gremo skupaj!“ pritrdil je Henik krčmarju in je še nekoliko počakal, da bi si tujec shranil godalo.

Tujec pa je rekel:

„Naj si nekoliko odpočijem. Silno sem truden, a v eni uri sem pri vas.“

„Tudi velja,“ menil je krčmar. „Svatje gredo zdaj itak najprej v cerkev in bodo godca

najbolj potrebovali doma. Vi si med tem lahko nekoliko odpočijete. Vidva pa,“ — obrnil se je h kmetoma, ki sta že stala v veži — „vidva pa se le požurita in sporočita nevestini materi, da godec že čaka, kdaj bo treba zagosti na ples.“

Kmeta sta odšla.

Krčmar in tuj popotnik sta ostala sama. Začela sta se pogovarjati in tujcu je krčmar kot okrepilo podaril še vrč piva. Tujec pa mu je pripovedoval o zanimivih dogodkih, ki jih je doživel kot vojak na svojih daljnih potovanjih. Znal je tako dobro in zanimivo pripovedovati, da je krčmarju ura še prenašlo minila. Opozoril je godca, da je prišel zanj čas, če si hoče kaj zaslužiti. Godec se mu je zahvalil, shranil je gosli in po krčmarjevem navodilu, kod mora iti, da bo prišel k svatovski hiši, se je napravil na pot. —

V.

To je bilo veselje na trati pred mlinom!

Svatje so se bili ravno vrnili iz cerkve v Mirnivasi, kjer je bil par poročen. Toda obed še ni bil gotov in svati so ostali zunaj, kjer jih je pod lipo že pričakoval godec; ta je vzel gosli v roke in je začel igrati neko poskočno. Takoj so

začeli mladi plesati in kmalu so se mladim pridružili tudi stari. Vse je bilo izvanredno veselo; pred poroko jim je nevestina mati povedala, da vsled narastle vode ne bo godcev in da je v hudi zadregi. Svati so bili vsled te novice skoraj slabe volje, ker niso vedeli, kako bi si naj na svatbi preganjali čas. Svatba brez godcev — ali je že kdo slišal kaj takega? Vsi so bili naprej uverjeni, da bo svatba žalostna, tem žalostnejša, ker je že ženin bil skrajno dolgočasen videti. Marsikateri se je bil skoraj kesal, da je sploh šel na gostijo. Nekateri so se tolažili, da bo dobrih jedi in še boljšega vina v veliki izberi in obilici; toda kaj, ko jim vsled pomanjkanja vsake zabave ne bo ničesar prav dišalo.

Domu prišedši pa je vsak skoraj veselo poskočil, ko je videl tujca pod lipo in poleg njega gosli.

Vedno veselejše je igral godec, vedno veselejši so postajali svati in vedno živahnnejši je postajal ples. Pari so se vrteli kakor besni, vmes pa se je — brez ozira na to, da se še ni obedovalo — začelo pridno piti. Vino je razgrelo veselo družbo, ki je bila kmalu kakor razposajena.

Pa kako je tudi godec znal gosti! Lok mu je skakal po strunah, da je bilo veselje

gledati; in kako so bili prsti gibčni. Igral je same takšne poskočnice, kakršnih še noben ni bil slišal, po katerih pa se je dalo kaj izvrstno plesati. Takšnega godca izmed navzočih še nobeden ni bil slišal. Tudi utrudil se ni.

Ženin in nevesta nista bila med plesalci. Nevesti je namreč v cerkvi med poroko postalo slabo in torej se je z materjo in gospodom župnikom, ki je bil po stari navadi med povabljenimi, peljala naprej domu; bila je bleda in tako slaba videti, da bi peš bržčas ne bila mogla priti do doma. Ženin je moral sam korakati z ostalimi gosti; delal je kakor navadno temen obraz in bil je videti slabovoljen. Saj pa v resnici itak ni maral nobenega izmed svatov; vedno sam na sebe navezan, brez vsakega prijatelja, nevajen družbe, bi bil poroko najrajši sam z nevesto in edino potrebnimi pričami opravil. Toda vsled ugledne mlinarjeve hiše in vsled ostrih jezičkov iz soseske se to ni dalo po kovačevi želji narediti.

Domu prišedši je šel k nevesti, ki je tožila, kako močno jo boli glava; drugače se je čutila krepkejšo. Peljal jo je torej na prosto med plesalce, a ni ji bilo za ples. Vsedla se je na obširno klop okrog lipe in je glavo naslanjala ob drevo. Ženin, oziroma novoporočeni mož, pa je

stal pri njej in se je z roko opiral ob lipo. Pod lipo je bilo prijetno v hladni senci; plesalci se nikakor niso dali motiti in so plesali neprenehoma naprej.

Kako je bila mlada žena čudna videti, ko je tako tiha in bleda sedela pod drevesom. Marija ji je bilo krstno ime in res je bila skoraj podobna lepemu Marijinemu kipu. Gosti rumeni kodri, ki so se ji vili okrog čela in vratu, so nosili belo-zelen venec. Čelo je bilo belo kakor iz mramornatega kamena. Škoda pa je bilo, da je tudi lice bilo tako blede in ne lahno rudeče kakor v prejšnjih dneh; bržčas je to delal neznosni glavobol, o katerem je tožila in zaradi katerega si je večkrat z robcem potegnila preko čela ali pa si ga držala pred modre oči; kako so bile te druge dni tako jasne, a danes tako motne in žalostne.

Celo druga slika je bil ženin, ki je stal poleg nje — pravo nasprotje je bil k nevesti. Bil je tudi bled, a imel je črne lase in črno brado in kako temne oči; velik je bil in truplo je bilo mišičasto in močno, imelo je velike in navidezno okorne kosti. Cel človek je bil videti kakor iz železa. Kdor je novoporočeni par pogledal, rekel je, da sedita edinole vsled cerkvenega blagoslova, vsled zakramenta svetega za-

kona skupaj, sicer pa sta kakor dan in noč, kakor luč in tema.

Poleg hčerke je sedela mati mlinarica. Tudi ona ni bila videti tako vesela ali zadovoljna, kakor bi si bil človek mislil. Mati bi morala pri gostiji svojega edinega otroka izgledati drugače. Ali se je držala zato tako klaverno, ker je bila hči ravno na njen poročni dan bolna? Ali se je morda spominjala davno preteklih dni? Se je spominjala poročnega dne svoje prve hčerke, njenega zakona in njene nagle in nepričakovane smrti? Ali so ji blodile druge misli po glavi in katere — kdo ve?

Tudi stari, častitljivi župnik je prišel k tihi družbi pod drevesom, dal si je prinesi naslonjač in se je vsedel v bližino matere mlinarice. Njegov star obraz je izražal, da bivata v srcu mir, zadovoljnost in ljubezen do faranov, katerih duše je pasel. Rad je pogledaval po veselih plesalcih, a še večkrat je pogledal v nevestin obraz; in čim večkrat jo je pogledal, tem bolj si bral z njegovega postarnega obraza večjo in večjo očetovsko ljubezen, a tudi kaljeni mir. Zamišljeno je začel gledati pred se in skoraj je pomalem postal žalosten. Mislil si je, kako je nevesta podobna sestri, katero je bil pred leti poročil z istim možem. Ali bode njena usoda

tudi podobna oni, katera je doletela sestro? Tako lepa in mlada je in naposled bo tudi morala tako zgodaj —

Gospod župnik je siloma pretrgal misel, ki se mu je bila nehote pririla v možgane.

Toda ne samo spomini na pretekle dni in pogledi na nevesto so delali častitljivega starčka tako resnega — on je sploh tudi prav dobro vedel, kako je prišlo do poroke. Mlada nevesta je bila pri njem pri spovedi. Odkritosrčno je povedala spovedniku, da ne mara moža, s katerim se bo poročila in da ji je celo zopern. Na spovednikovo vprašanje, čemu pa se vendar da oklicati z njim, čemu pa vendar hoče z njim stopiti v zakon, je odgovorila, da stori ta korak edino iz ljubezni do matere. Res mati sama ni rada videla kovača in ni ji bilo za zakonsko zvezo hčerke z nepriljubljenim možem, toda ni se mogla dolgo ustavljati prigovarjanju kovača Roka. Ljudska govorica namreč ni bila prazna; kovač je bil res posodil mlinarici precejšnjo svoto denarja in ker mu jih ni mogla vrniti, morala se je naposled sprijazniti z neljubo mislijo, da bo tudi njena druga hči postala kovačeva žena. Seveda, ko bi bila imela denar, da bi ga bila nadležnemu upniku vrnila in si tako kupila neodvisnost — zadeva s snubitvijo bi bila iztekla

celo drugače. Tako pa bi jo kovač lahko spravil ob hišo in premoženje in njen ljubček Marija bi postala beračica, morala bi k tujim ljudem služiti, iti po svetu iz hiše, v kateri je preživela brezskrbno zgodnjo mladost in v kateri je mati stanovala osem in trideset let kot zvesta, poštena in ljubeznjiva gospodinja ob strani svojega moža, ki je bil to hišo za svojo rodovino sezidal.

Vse to je bila Marija pri spovedi zaupala župniku in moral jo je pohvaliti za njeno otroško ljubezen; blagoslovil je dobro in poslušno hčerko, ki se hoče žrtvovati za mater in dom, dal ji je tolažbo, da jo bo ljubi Bog v nebesih varoval in čuval in ji preskrbel zadovoljno bodočnost.

Govoril pa je le o zadovoljni bodočnosti; veselih nad ji ni mogel obljubiti, boječ se, da bi se ne znale izpolniti. Kdo se bo torej čudil, ako je čutil v srcu žalost, ko je gledal nevesto, ki je z vencem na glavi tako blede in tiha sedela njemu nasproti. Kdo se bo čudil, ako se je jel malo brigati za živahno vrvenje veselih plesalcev in ni slušal na ognjevite poskočnice, katere je igral tuj goslar in neprestano s svojimi glasovi dvigal noge neumornih plesalcev; glasov častitljivi starček niti slišal ni in plesalcev tudi videl ni, tako je bil zamišljen.

Svatje pa se niso mnogo brigali za novoporočeni par; bili so dobre volje in zadovoljni, da se je le njim dobro godilo. Kako sta novoporočenca — sosebno pa nevesta — tiha in kako je nevestina mati žalostna, niso opazili in tudi niso imeli časa opaziti.

Pomalem pa je župnika začel zanimati goslar; vedno pogosteje ga je pogledal. Čuden se je tujec zdel župniku; kako je znal goslati! Kako so doneli glasovi in kako so se vzdigovali pete plesalcev, kadar je z močjo vlekel z lokom po strunah; tako je znal vnemati svate, da so še celo vriskali. Goslar sam pa, kakor je župnik kmalu opazil, je bil videti, kakor bi ne slišal svojih goslij; rujav obraz in nagubano čelo sta bila resna, ustnici je trdno stiskal skupaj, gledal je otožno in temno in vesele poskočnice celo niso sodile k sivim lasem; seveda, ko bi jih bil s tako spretnostjo igral mlad godec.

Goslar, ki je stal obrnjen proti plesalcem, je kazal hrbet proti drevesu, za katerim sta bila ženin in nevesta; teh torej ni mogel videti in tudi gospod župnik ga je lahko gledal le od strani. Navadno je gledal goslar pred sebe v zrak, kakor bi bil zamišljen in bi nič ne videl in nič ne slišal; na plesalce sploh ni gledal.

Kakor po naključju pa se je enkrat vendar obrnil nekoliko v stran in zdaj je zapazil župnika. Ali je zadnjega častitljiva oseba uplivala na goslarja ali je imel druge vzroke, da se je zdaj večkrat ozrl. Naposled se je jel brigati, kakšno družbo ima duhovnik. Obrnil se je popolnoma in je pogledal novoporočeni par.

Komaj je zagledal nevesto, že je s hreščečim glasom prenehal sredi takta godbo, da so gosli zahreščale, kakor bi jim bil na mah pretrgal vse strune; z otrplim pogledom je zrl na nevesto, kakor bi pri belem dnevu videl pošast.

Ples je bil mahoma pretrgan in plesalci so začudeni gledali goslarja. Več mladeničev je priskočilo in ga začelo tresti, rekoč:

„Dalje, dalje — godec! Kaj pomeni prenehanje?“ —

Tujec je bil, kakor bi ga bili vzdramili iz trdnega spanja ali pa kakor če se mesečen človek nenadoma prebudi na visoki strehi. Skoraj opotekal se je, kakor bi ga moči zapuščale ali pa kakor bi bil pošteno vinjen.

Naposled pa je na prigovarjanje plesalcev, ki si niso vedeli tolmačiti njegovo čudno vedenje, nastavlil zopet gosli in začel igrati. V začetku je igral rahlo, da se je komaj slišalo,

potem vedno glasneje in glasneje, naposled pa divje in naglo, da plesalci skoraj niso mogli slediti njegovi godbi in so plesali, kakor bi jih burja nosila.

Nakrat pa je godec potegnil z lokom parkrat po vseh štirih strunah, rekoč:

„Ne morem več — preveč sem se upehal! Pustite me, da si nekoliko odpočijem!“

Istočasno pa je prišel oče starešina med svate in jim je naznanil z močnim, donečim glasom, da je obed pripravljen in že na mizi. Povabil je svate, naj se vsedejo za mizo in sicer po stanu in časti, ki jim pristoja, novoporočenca na odlično mesto, in naj jim božji darovi dobro teknejo.

Svatje, ki so skoraj čutili že prazne želodce, so se podali v hišo in začeli skrbeti, kje bo dobil vsak svoj sedež, oziroma katerega mu bo oče starešina kot nekak vodja svatovske veselice odkazal.

Na ta način pa je ples itak samodsebe imel konec in nekateri izmed svatov niti slišali ali opazili niso, da je bil godec utrujen in je prosil, naj bi si smel nekoliko odpočiti. Ob splošnem odkazovanju sedežev in živahnem govorjenju se nihče ni imel časa brigati za tujega, sicer dobrodošlega godca.

Gospod župnik bi imel sedeti poleg novoporočencev in nevestine matere. Toda hvaležno je odklonil.

„Jutri je nedelja“, rekel je, „in imam božjo besedo oznanjati; a k temu je treba priprave. Nekoliko časa sem hotel biti pri vas in se udeležiti vašega veselja; to sem storil in zdaj mi dovolite, da smem iti domu.“

Nevestini materi je stisnil roko, nevesti pa jo je položil na glavo in je rekel:

„Bog te naj blagoslovi in te naj obvaruje nadlog!“

Nevesta se je začela jokati.

Župnik se je zdaj obrnil k ženinu s sledečimi resno in odločno izgovorjenimi besedami:

„Imejte v časti in pazite na svojo pobožno in pridno ženo. Bog vas je že dvakrat občutljivo zadel. Res je od zadnjega žalnega dogodka minilo mnogo let, a vendar mi je še vse ostalo živo v spominu. Mislím, da še tudi vas mučijo spomini na usodepolne dneve. Starejšo sestro vaše današnje žene ste morali položiti v grob; pazite na mlajšo tem bolj, da vam bo enkrat na stare dni lahko dobra postrežnica, da vam bo lahko na smrtno uro stala ob strani, ker navadno človek ravno takrat najbolj potrebuje

sočutnega človeka, čeprav se marsikateri v vsakdanjem življenjskem drvenju ne spomni na to, se sploh ne spomni na svojo zadnjo uro!“

Zadnje besede je govoril župnik s povdarkom in je ženinu resno gledal v oči. Potem je dvignil roke nad novoporočenca in ju je blagoslovil z besedami:

„Bog v nebesih naj vama podeli obilno svoj blagoslov in naj vaju poplača, kakor si zaslužita po svojem mišljenju in delovanju!“

Zdaj se je poslovil tudi od ostalih gostov in se je sam podal na pot. Počasi je odkorakal po cesti. Mlinarica mu je na vsak način hotela dati voz na razpolago, ali starček ga ni hotel, rekoč, da prav rad hodi peš, ker se takrat vsaj nekoliko izprehodi; gibanje mu stori dobro.

Po župnikovem odhodu so gosti zasedli svoje prostore in začeli obedovati.

„Kje pa je goslar — kam pa je šel?“ začudila se je nevestina mati, ker ga ni videla nikjer.

Izginil je bil in nihče ni vedel kam.

VI.

Stari župnik je sedel v visokem naslanjaču; pot ga je bil vendar nekoliko utrudil in počitek

na mehkem, z usnjem prevlečenem stolu mu je prijetno ugajal. Pred seboj je imel na mali mizici veliko knjigo, obširno izdajo zgodb svetega pisma, roke pa so bile sklenjene in so počivale na knjigi. Premišljeval je o snovi, katero si je bil zbral za pridigo za prihodnji dan. Zadnji žarki zahajajočega solnca so še trepetali ob gozdnem porobku in so rudeče barvali mirno pokrajino; trepetali so tudi skozi okno in se upirali v starčkove sive kodre, kakor bi se hoteli v slovo ž njimi nekoliko poigrati.

„Nobena prava misel mi ne pride v glavo — pobožnost me beži — edino temne slutnje in misli mi napajajo dušo,“ mrmral je starček pred se in se zamislil. „Vedno mi je ljubezniva slika novoporočene pred očmi in nehote jo moram vedno in vedno primerjati z njeno starejšo sestro Liziko. Videti je, kakor bi se bila zadnja v novi postavi vrnila nazaj z onega sveta in začela novo, drugo življenje na tem svetu. Mlajša ji je popolnoma podobna.“

Župnik je umolknil in se zamislil. Skušal je brati v knjigi, a ni mu šlo; po kratkem čitanju je zopet in zopet dvignil glavo in mislil; včasih je mrmral tiho pred se, potem pa zopet skušal brati. Toda pri vsej trdnej volji pač ni šlo; naposled je globoko vzdihnil in zaprl knjigo.

„Kaj me nerodne misli toliko razburjajo? Saj se vendar Roku ne more nič očitati! Da je čudak, kaj more sam za to in da je njegova zunanost nekoliko zoprna, tudi ni njegova krivda. Dve ženi je res že pokopal, ali to je bilo bržčas usodno naključje — saj ga ob njuni smrti ni bilo nikdar doma. Ljudski pregovor pravi: do tretjega gre rado! Ali bo tudi ta žena umrla? Čudno bi bilo — — — — —“

Take in enake misli so navdajale župnika. Ko pa se mu je začela vrivati misel, da bi znal kovač vendar biti v kaki zvezi s smrtjo svojih žen, jo je duhovnik nevoljen otresel, vstal iz naslonjača in se začel sprehajati po sobi. Jezilo ga je, da se ni mogel za drugi dan, za nedeljsko božjo službo pripraviti tako, kakor si je želel.

Rahlo trkanje na duri ga je vzdramilo iz zamišljenosti, radoveden se je obrnil in zaklical:

„Prosto — naprej!“

Duri se odpro in na veliko začudenje župnika vstopi tuji goslar in se prikloni.

„Oprostite, častivredni gospod,“ začel je s skromnim naglasom, „ako vas motim pri vašem pobožnem premišljevanju. Toda prišel sem v neki zelo važni zadevi, ki mi ni dala miru in zaradi katere se ne sme nič časa zamuditi.“

Župnik se je še bolj začudil, ko je začel goslar govoriti o nujni zadevi, ki se ne sme odlagati; stopil je bližje in mu je prijazno podal roko.

„Govorite, govorite — dragi! Če vam morem storiti v zadevi, katero ste samo omenili in katera mi še ni znana, kakšno uslugo, rad storim in se bo zgodilo radovoljno in iz krščanske ljubezni, ker nam tako veleva in nas uči naš Gospod Jezus Kristus!“

„Častivredni gospod župnik — preden začnem svoje pripovedovanje,“ začel je tujec, „bi vas prosil, da mi zagotovite strogo molčečnost od vaše strani. Kar vam bom povedal, naj vam bo kakor spoved, ki vas zavezuje o vsem molčati, kar pri spovedi slišite. Zato sem se tudi z zaupanjem obrnil do vas.“

Župnikovo začudenje je znovič narastlo; zopet je še z večjo radovednostjo pogledal tujca. Kaj je nameraval ta s svojim tajinstvenim nastopanjem? Kaj bi mu imel tacega povedati, da je tako po ovinkih se bližal pravemu cilju, vsebini tajinstvene zadeve.

„Tudi moram biti prepričan,“ je nadaljeval tujec, „da naju nihče ne posluša in ne moti!“

Župnik je odmajal z glavo, kakor bi hotel s tem znamenjem reči:

„Kaj vendar hočeš? Začni pripovedovati!“

„Vsedite se tukaj na stol in začnite govoriti!“ rekel je starček naposled. „Lahko vas zagotovim, da naju nihče ne bo motil, nama nihče ne bo prisluškoval in obljubim vam, da bom strogo molčal — seveda toliko molčal, kolikor mi velevata dolžnost in služba.“

Goslar se je vsedel na stol; tudi župnik se je vsedel tako, da je lahko gledal tujcu v obraz. Ta je začel:

„Častivredni gospod — najprej vam moram povedati, da še nisem tako star kakor bi morda sodili po barvi mojih las; lasje so postali beli vsled hudih udarcev, katere mi je prizadala bridka in krivična usoda. V resnici sem še v svoji najboljši moški dobi, kajti štejem šele petinštirideset let. — Osemnajst let je približno minilo od tega časa, ko sem prvič prišel v bližino te vasi. Potoval sem takrat ponoči, ker mi je primanjkovalo denarja, da bi si bil mogel plačati prenočišče.

Ob cesti sem naletel na neko poslopje; okrog poslopja je bil visok plot in duri so bile zaprte. Spanja sem bil skrajno potreben, počitka vsled dolgotrajnega potovanja tudi, a nisem si upal ponoči buditi ljudi, misleč si, da bi bili nevoljni, ako bi jih motil v spanju. Veter je začel na

nebu goniti težke oblake in kazalo je, da se bo v kratkem vlila ploha. Ob končni strani dotičnega poslopja je stalo orehovo drevo; na to sem splezal, da bi z drevesa skušal priti na pod s senom, kjer bi se vlegel k počitku. Kar sem nameraval, nisem mogel izvršiti. Poiskal sem si torej na drevesu primeren prostor in upal sem, da me bo košato vejevje branilo pred dežjem. Tik pred seboj sem videl okno, bržčas okno kakšne podstrešne sobice. Bilo je približno okrog polnočne ure; nakrat slišim spodaj pri plotu nek šum. Temna postava je s ključem odprla plotne duri. Tiho in pazno je plazila črez dvorišče, odprla s ključem tudi hišne duri in je izginila. Da mora biti mož tukaj doma, sem si takoj mislil.

Nekaj minut pozneje se je nakrat zasvetila luč v podstrešni sobici. Ker je bila ena izmed lesenih oknic nekoliko pokvarjena, sem skozi odprtino dobro videl precejšnji del sobe. Kmalu sem slišal govoriti in sicer sem razločil dva glasa, enega moškega in enega ženskega. Govorila sta nekaj časa — kaj, nisem mogel razločiti. Ko je postalo zopet tiho, je črez nekaj časa ugasnila luč.

Mirno sem se naslonil ob deblo in pričakoval, kdaj se bo vlila ploha. Pa se zopet za-

sveti luč v sobici. Kdo neki nima nocoj miru? Ali je kdo bolan?

Previdno in radovedno splezam po močni veji naprej, da bi skozi odprtino lahko pogledal v sobo. Pri tej priložnosti sem nekaj videl, česar še nikdar prej nisem videl in česar ne bom pozabil vse svoje žive dni. Skozi odprtino je bila videti speča žena, ali pravzaprav sem od nje videl le glavo; dve tuji roki ste imeli nekaj opraviti okrog glave. Obraz speče žene je bil lep in zdelo se mi je, kakor bi bil gledal sveto sliko. Še danes me pretresa mraz, kadar se spomnim tistih dveh rok. Ena je držala dolg žrebelj, druga pa težko kladivo; roka z žrebljem se je približala glavi. Nakrat se je obraz speče izpremenil in zaznale so se na njem poteze hudih bolečin. Žena se je začela zvijati, a močna roka jo je prijela za vrat in jo držala, dokler ni nesrečnica iztrepetala. Samo parkrat je tiho zajejala, potem je bilo vse mirno — žena je bila mrtva.

Čeprav pa je bila mrtva, vendar jo je roka še dalje časa držala. Istočasno pa, ko se je roka umaknila z vratu, je padla senca na nesrečnico in ničesar nisem več videl. Bržčas je mož stopil tako k postelji, da je s telesom zakril luč. Srce mi je vsled groze bilo, da sem ga na uho slišal

in mraz mi je pretresaval mozeg in skoraj se mi je dozdevalo, kakor bi tudi jaz čutil bolečine, ki jih je povzročil dolg žrebelj, katerega je bil mož z naglico in hudo silo zabil svojeji ženi v glavo.

Dolgo nisem mogel ničesar videti, ker je mož s svojim telesom zakrival luč; edino po senci se je dalo soditi, da se je naglo gibal. Čez nekaj časa je bila soba zopet svetla. Žarki svetlogoreče luči so obsevali lice umorjene in prav razločno sem videl njen obraz. Bil je bled in miren in izginile so bile vse poteze, ki so prej kazale grozno bolečino. Morilec ji je popravil lase, popravil blazino, popravil tudi odejo in ugasnil luč. Nekaj trenutkov poznej so duri zaškrtnile in se zopet zaprle, nekaj minut pozneje pa so se odprle tudi hišne duri. Prejšnja postava, ki se je prej tiho splazila v hišo, je to zopet zapustila, šla tiho k plotnim vraticam in izginila po cesti proti gorovju. Jaz pa sem bil bolj mrtev kakor živ in še danes se čudim, da nisem vsled groznega prizora padel z veje.“

Župnik je z velikim zanimanjem sledil tujčevemu pripovedovanju. Težko je dihal in bil je videti razburjen. Ker si je tujec oddahnil in se zamislil, kakor bi v duhu še enkrat gledal cel strašen prizor, vprašal je župnik:

„Čemu pa niste posegli vmes? Čemu niste motili morilca s klici, kakor bi bila to vaša sveta dolžnost? Čemu ga niste po izvršenem hudodelstvu ustavili ali ga vsaj drugi dan naznanili sodniji? Prebivalstvu po vasi tudi nič niste povedali! Tako bi se bila hudobija še o pravem času razkrila in sodnija bi se lahko prepričala o vzroku smrti nesrečne žene. — Ali veste, kdo je bil morilec? Ali veste, kdo je bila umorjenka?“ —

Goslar je resno odgovoril:

„Vse vem! Toda pustite, da nadaljujem svoje pripovedovanje po začetem redu.“

Župnik je nehal izpraševati, a videti je bilo, kako bi rad imel nagel odgovor na stavljena vprašanja. Tujec pa se ni dal motiti v svojem pripovedovanju, čeprav je videl, s kako nestrpnostjo bi bil starček rad vedel konečno razkritje temne, krvave zadeve. Goslar je nadaljeval:

„Takrat nisem mogel morilca ustaviti, če bi ga bii tudi hotel in če bi ga tudi bil sam in brez orožja mogel. Ravno tako tudi nisem mogel hudodelstva naznaniti oblastniji. Jaz sam namreč sem bil hudo zasledovan in obsojen. Gotovo se še bodeite spominjali na davno vršeče se do-

godke. Ali, gospod župnik — opozarjam vas na obljubo stroge molčečnosti. Mene so namreč svoječasno obdolžili zažiga oblastnijskega poslopja onkraj meje, so me tudi obsodili, a posrečilo se mi je pobegniti iz ječe. Pa kakor resnično je Bog nad nama, tako resnično sem bil nedolžen. Moral sem pobegniti! Od istega časa je minilo več kakor dvajset let in upam, da je kazen že zastarela; vrnil sem se v svoje domače kraje nazaj, da bi skusil pridobiti si milost za hudodelstvo, katerega nikoli nisem storil. Rad bi svoja stara leta preživel v domovini in sicer s poštenim imenom, katerega si sam nikdar nisem omadeževal. — Da pa to morem, moram se pripravljati nepoznan, natihem in brez vednosti drugih. Zadržek, da nisem svoječasno dokazal svoje nedolžnosti, me danes več ne zadržuje. O tem vam povem poznej. Za zdaj pa je naglica skrajno potrebna. Božja volja je bila, da sem prišel v vaš kraj, gospod župnik — in sicer da sem prišel o pravem času. Glejte — danes, ko sem med igranjem pogledal na stran in sem zapazil nevesto, so mi otrpnile roke; nisem mogel več igrati, kajti v obrazu mlade neveste sem zagledal ravno isti obraz, ki ga je imela umorjena žena. Razumete, da sem se moral prestrašiti.“

„Nebeški oče! Slutil sem nekaj enakega!“
vzkliknil je župnik. „Ali pa ste popolnoma zagotavljeni, da se nikakor ne motite?“

„Kakor gotovo živim in stojim pred vami, gospod župnik. Vse svoje žive dni ne pozabim obraza. Tudi sem se zagotovil, kako imam soditi. — Natihoma sem pobegnil od svatbe, sem hitel čez polje in poiskal sem poslopje, poleg katerega sem na drevesu prenočil. Kmalu sem ga našel. — Našel sem tudi še staro orehovo drevo, kakor tudi okno podstrešne sobice, skozi katero okno sem prizor opazoval. Splezal sem torej na drevo, pogledal sem skozi okno in glejte — postelja, četudi morebiti druga, stoji še vedno na starem prostoru, na prostoru, kjer se je izvršil umor. In če me ne vara, sem tudi že našel dotično temno osebo, ki je plazila ponoči v hišo; današnji ženin je bil, kovač Rok, kakor ga zovejo.“

Goslar je vstal in je začel razburjen korakati semintja. Mogočno je vrelo v njem in dalo se je soditi, da ga je razburjalo še tudi nekaj družega, kakor samo pripovedovanje o storjenem umoru. —

„Gospod župnik,“ nadaljeval je po nekaterih trenutkih, „Božje oko čuje, njegova roka

vodi. Bog razkrije skrivnosti, kadar se mu zdi čas primeren.“ —

Zopet je goslar molčal. In zopet je nadaljeval:

„Moža, katerega ste danes poročali z ljubeznjivo nevesto, bom na sodnji dan pred Bogom obtožil — ta mož je tudi meni zakrivil vso nesrečo, ker je on bil tisti hudodelec, ki je oblastnijsko poslopje zažgal. Čez dalje kakor dvajset let sem ga spoznal. Kot popotnik je bil tisti večer pred požarom prišel v mesto; videl sem ga, kako se je plazil okrog oblastnije. Poznej sem ga zasačil za vrtnim zidom, čez katerega je pred menoj pobegnil. K svoji nesreči sem šel tisti večer pozno v urad in tako so osumili mene. Najhujše je seveda bilo to, ker je zmanjkalo uradne blagajne z veliko svoto denarja; ogenj je ni mogel uničiti, ker se ravno v isti sobi ni hudo razširil in so ga prej pogasili. — Zdaj mora vse priti na dan! Tudi moja nedolžnost se bo morebiti dala dokazati. Samo časa ne smemo mnogo potratiti, sicer je tudi nesrečno dekle izgubljeno, ki se je zavezalo slediti hudodelcu v njegov morilčev brlog.“

Staremu župniku je bilo grozno pri srcu. Vendar je zbral svoje moči in hvaležno podal pripovedovalcu roko, rekoč z resnim glasom:

„Torej pa na delo in sicer takoj!“

„Vse potrebno sem itak že ukrenil!“ rekel je godec. „Prav dobro so mi prišla tudi moja mlada leta, ko sem še kot pisar delal pri sodniji. Tako zdaj približno vem, kako se morajo polagati zanjke, v katere se hoče hudodelca poloviti. — Pojdite z menoj, gospod župnik, ravno sem slišal voz, katerega sem bil prej naročil. Vaša navzočnost je na vsak način potrebna, ker boste lahko pričali. Ti pa, kovač Rok — pripravi se; ura plačila se bliža! Tako zver v človeški podobi je treba uničiti!“

VII.

Začelo se je že močno mračiti. Rožniški mrliški pokopač je pridno kopal in odmetaval zemljo. Tujec in župnik sta stala poleg njega in mu gledala na roke.

„Ali pa tudi dobro veste, da je ta grob pravi?“ vprašal je tujec. „Motite se vendar ne?“

„Ta grob je pravi!“ odgovoril je mrliški pokopač. „Obe ležite skupaj. Saj opravljam svoj posel v tej fari že skozi šestintrideset let in sem torej tudi te dve pokopal. Samo kake četrte ure še počakajte in krsti boste odkopani.“

„Dobro, dobro! Torej le urno kopljite, čas beži!“ priganjal je tujec.

Župnik ni rekel nič in je zamišljen gledal pokopača. Ta je marljivo delal in jamaje postajala vedno globokejša. Nakrat je lopata povzročila votel odmev.

„Ha — sem že zadel ob les!“ vzkliknil je pokopač. „Le glejte — dve krsti — kakor sem rekel. Sicer ste videti že precej prhki, a ste še celi in primeroma dobro ohranjeni.“

„Dobro, dobro!“ vzdihnil je tujec, „daj Bog, da bi le bili pravi!“

Tudi on je zdaj začel pomagati zemljo odstraniti. Kmalu sta bila oba pokrova prosta.

„Prižgite zdaj svetilko, da bomo bolje videli. Dela se že tema!“ zapovedal je tujec pokopaču.

Ta je prižgal svetilko. —

Kmalu sta bila pokrova odstranjena; preperel les ni delal mnogo ovir. Pogled v notranji del krst je bil grozen. Kostni so ležale med polpreperelimi platnenimi kosi; niso bile sicer več v zvezi, a vendar so ležale v takem redu, da so še za silo kazale obliko trupla. Manjših kosti ni bilo več videti. Previdno je tujec dvignil glavo iz prve krste in jo natančno ogledoval, a pokopač mu je s svetilko svetil.

„Nikake poškodbe ni videti na glavi — niti najmanjšega sledu!“ osupnil je tujec. „Ali se morda vendar niste zmotili, mož?“

„Nikakor se nisem zmotil!“ trdil je pokopač.

„Ali morda veste, v kateri krsti je prva, v kateri druga kovačeva žena?“ vprašal je tujec dalje.

„Prva ali druga? Tega pač več ne vem, v kateri je bila prva žena, v kateri krsti druga pokopana!“

Tujec je položil lobanjo nazaj in je vzel ono iz druge krste; začel jo je ogledovati.

„Oh, gospod župnik!“ zaklical je s tresočim glasom, „poglejte sem! Ali vidite? Imel sem prav! Čeprav je prva žena mogoče umrla naravne smrti — ta lobanja, ki jo imam zdaj v roki, je nesrečne Lizike.“

Z veliko grozo sta župnik in pokopač zazrla malo, ploskovato žrebljevo glavico, ki je bila ravno pri sredini glave zabita v kost. Ko so vsi trije še preiskovali glavo skozi spodnjo odprtino, so našli, da je bil žrebelj eno ped dolg; preril je bil torej skoraj vse možgane.

„Grozno, grozno!“ vzdihnil je župnik.

„In kako vražje zvito premišljeno!“ pristavil je tujec. „Niti kapljice krvi ni stopilo iz glave, a lepi kodri so žrebelj popolnoma zakrili,

kolikor bi se ga bilo moglo videti. Kateremu zdravniku bi naj prišlo na um, da bi šel vzrok smrti iskat pod goste kodre? Nikomur bi kaj takega ne prišlo na um.“

„Sam Bog nas naj varuje!“ mrmral je stari pokopač in se skoraj tresel po vsem životu; ali bi mogel človek verjeti, da se izvršujejo taka hudodelstva?“

„Mi trije smo priče in zadostujemo,“ razlagal je tujec, „in naj naposled hudodelec tudi taji. Največ je seveda v zadnjem slučaju odvisno od vas, pokopač, ako bodete lahko prisegli, da gotovo veste, kje ste bili obe ženi kovača Roka pokopani in da je ta lobanja gotovo ene izmed obeh žen.“

„Mirne vesti bom prisegel, da se ne motim,“ odgovoril je mož odločno. „Hudodelci, ki storijo tako grda hudodelstva, se morajo kaznovati.“

„In jaz mislim, da bo tudi moral priznati! — Ga bom že pripravil!“ menil je tujec. „Zdaj pa krsti zopet zaprite; nimamo več mnogo časa in vsak trenutek je za nas mnogo vreden. Marsičesa bi se v njih še dalo najti; tako bi se na primer iz ostankov obleke lahko dognalo, da je ta glava res ona uboge Lize. Za zdaj torej zaprimo krsti, zaprimo duri pokopališča, vaša žena

pa, pokopač, ne sme nikogar pustiti na pokopališču.“

Tako se je zgodilo.

Tujec pa je lobanjo pazljivo zavil v prt in jo je vzel s seboj. Župnik, tujec in pokopač so se vsedli na voz, kateri jih je čakal in so se peljali proti mlinu.

Tukaj so svatje še vedno sedeli za polnimi mizami in bili med seboj dobre volje. Edino ženin in nevesta nista bila videti vesela. Nevesta je malo govorila, a še tiste besede tiho, ženin pa sploh nič ni govoril, a je nasprotno naglo in mnogo pil. — Mladenke in mladeniči so se bili že naveličali sedenja za mizo; samo jesti in piti — postane pomalem dolgočasno. Kaj rada bi se bila mladina zasukala v plesu. Toda kako, ko vendar ni bilo godca. Čemu jo je neki tako tiho odkuril? Saj bi bil mnogo zaslužil in da bi ne bil stradal in ne trpel žeje, to bi si bil vendar lahke mislil. Pa kakor pravi pregovor, kadar se o volku govori, rad pride, zgodilo se je tudi zdaj; duri so se odprle in vstopil je goslač. Po obrazu je bilo videti, kakor bi bil vesel.

„Glejte ga — godec je tu!“ začeli so vsi navzoči klicati; „zdaj bomo zopet lahko ple-

sali. — Kje pa ste tičali? — Čemu niste ostali pri nas, da bi z nami obedovali in pili?“

Tako in enako so se glasila glasna vprašanja od vseh strani. Goslač ni dal odgovora, ampak jim je z roko namignil, naj molče. Postalo je mirno.

„Saj vam bodem godel k plesu, da bodete z menoj zadovoljni,“ rekel je, „a ni še pravi čas, ker še moje gosli niso prav uglasbene. Torej le še sedite malo časa in imejte potrpljenje, a mi dajte kozarec vina!“

Vsedel se je na zadnji konec mize; poleg sebe je dal na klop gosli, na mizo pa je dal nekaj v prt zavitega. Dekle so mu prinesle pečenke in finega kruha, a on je oboje odklonil, rekoč:

„Jedi se ne dotaknem, pa dajte mi vina. Saj veste, da znajo godci dobro in mnogo piti — en godec pije za dva človeka. Dajte mi dva kozarca!“

Ali se je svatom zdelo godčevo obnašanje čudno, ali je sploh ravno takrat splošno veselje po naključju prenehalo, ko so se slišale besede: „Dajte mi dva kozarca!“ — dovolj, vse je umolknilo in vse oči so se uprle v godca. Ta je zdaj vstal in je še enkrat ponovil zahtevo po dveh

kozarcih, da je bilo slišati, kakor bi resno zapovedal. Ena izmed dekel mu ju je prinesla. Prvi kozarec je natočil z vinom desnega soseda, ki je imel v steklenici belo vino, drugi kozarec pa je natočil z vinom levega soseda, ki je ravno dobil rudeče vino na mizo. Nato je dvignil oba kozarca in je rekel z močnim glasom:

„Kot godec moram napiti ženinu in nevesti, moram njima na čast zagosti pozdrav in zapeti napitnico. Poslušajte me torej, dragi svati!“

Oba kozarca je postavil nazaj na mizo, vzela je gosli pod brado in je začel igrati tako nežno, mično in — lahko bi rekli — očarujočo pesem, da je vse mirno sedelo in poslušalo; dekletom in ženam so stopile solze v oči in celo možje so jeli postajati mehki. In ko je pesem odigral, vzela je kozarec z belim vinom, je naredil majhen požirek in je zapel s tihim, a prijetno donečim glasom pesem o belem vinu, ki se žari v kozarcu kakor solnčni sij; primerjal ga je z nevesto, katere srce je pobožno in se sveti kakor biser. Končal je kitico z željo, da — kakor se blišči rujno vince v kozarcu — naj tudi sreča vedno sije novoporočenki.

Marija si je držala robec pred obraz in je začela glasno jokati. Kovač Rok je začel grdo gledati, vzela je veliko kupico rudečega vina,

katero je v eni sapi izpraznil. Kakšne misli so mu rojile po glavi, se ni dalo vedeti.

Zdaj je godec dvignil drugo kupico z rudečim vinom. Gosli je držal v levi roki, a lok je bil odložil. Ženinu ni zapel, kakor je to storil nevesti, ampak ostro je pogledal kovaču v obraz in je z nekim posebnim naglasom deklamiral kitico s sledečo vsebino: Kar imam v kozarcu, ni vinski žar, ampak v kozarcu vidim rudečo kri, kakršna pricurlja iz rane; tekočina je strupena in moja usta se je ne smejo dotakniti, torej je najbolje, ako se kozarec razbije na tisoč koscev, kakor se rada razbije tudi varljiva neprava sreča.

In res je godec treščil kozarec ob tla, da se je razletel na tisoč koscev. Tujcu pa so oči žarele, da ga je bilo grozno videti. Vsi svati so sedeli kakor okameneli in so pričakovali, kako se bo zadeva končala. Kovač Rok je skočil kvišku kakor ranjen tiger, zgrabil je nož, skočil na mizo in v svoji neizmerni besnosti je hotel takoj hiteti čez mize nad predrznega goslarja.

„Vrzite ga ob tla, nesramnega godca!“ je začel divje kričati. „Vrzite ga ven!“

Toda goslar se ga celo ni bal; sivi kodri so se mu majali ob sencih, kakor vihra levu griva na vratu in bilo je videti, kakor bi mu neznansko

huda moč napejala ude, ko je dvignil desno roko in zažugal s pestjo razdivjanemu kovaču.

„Nisem več godec!“ zakričal je z gromovitim glasom, „sam satan ti naj bo godec na tvoji gostiji!“

Z divjim udarcem je udaril gosli ob mizo, da so bile takoj drobne. Nehote je kovač Rok, ki je stal z eno nogo že na mizi, postal miren in je gledal godca. Čemu se je zadnji tako razsrdil? Kako bi si naj ženin tolmačil njegovo početje — ženinu je bil vedar tujec neznan!

„Požigalec!“ zaklical mu je godec, „prinesel sem ti svatovsko darilo in sicer sem ti ga prinesel od tvoje žene Lize! Poglej!“

Po teh besedah je vzdignil predmet, ki je bil zavit v prt in ki ga je bil prej postavil poleg sebe na mizo, visoko nad mizo, odvil je prt in v nepopisno grozo vseh svatov je pokazal kovaču in okolu sedečim mrtvaško glavo, v katero je bil zabit dolg žrebelj.

Komaj je kovač videl mrtvaško glavo in zapazil v nji žrebelj, na katerega je kazal godčev prst, že je omahnil, kakor bi ga bil zadel božji blisk z jasnega neba; samo trenutek je otrpnil, roke so se mu pobesile, koleni ste se zgruznili in padel je s stola na tla, kjer je kakor mrtev obležal. Nobeden izmed mnogoštevilnih svatov

se ni ganil, da bi ga pobral in mu zopet pomagal na noge; oni navzoči, ki so stali ali sedeli v njegovi bližini, so se tresoč umaknili. Vse je popadla huda groza do ženina.

Tudi nevesta je omedlela; ležala je v naročju svoje matere, ki je sama bila omamljena. Začela se je splošna zmešnjava — gostije je bilo na mah konec, ker so svatje začeli bežati iz hiše in ni niti eden ostal. Naposled je tudi nevestina mati dobila toliko moči, da je vzdramila svojo hčerko in tudi ti dve ste pobegnili.

V sobi je ostal edini godec. Nепrestano je bil med zmešnjavo med svati in njihovim begom pazil na ženina, ki je še vedno kakor mrtev ležal na tleh. Preden je prišel zopet k zavesti, je bil že na rokah in nogah tako trdno povezan, da se niti ganiti ni mogel.

VIII.

Čumnata je bila ozka in temna in je imela malo, z železnimi palicami dobro okvarjeno okno visoko nad tlemi. V kotu je bila postelji podobna priprava in tukaj je ležal velik, temen mož, katerega truplo je kazalo, da je v njegovih koščelih in mišičastih udih skrita izvanredna moč. Jetnik

je bil na rokah in nogah uklenjen v težke verige, a po takratni navadi so bile verige še povrh pritrjene k zidu. Možev obraz je bil bled in upadel in je bil tem groznejši videti, ker ga je obdajala gosta in dolga, divje razmršena črna brada. Jetnik je mirno ležal in je srpo zrl pred se. Kdor bi ga bil videl, bi si bil mislil, da kuje v duhu naklepe. Mogoče je bilo res tako; mogoče si je snoval, kakšna bode njegova prihodnjost. Še vedno je v srcu gojil upanje, da ga ne bodo mogli obsoditi, ker je pred sodiščem stanovitno trdil, da je nedolžen in da je moral grozni čin z žrebljem izvršiti kdo drugi. Izgovarjal se je, da ga ni bilo doma ne pri smrti prve in ne pri umoru druge žene; skliceval se je na prebivalce režniške vasi in ti res niso mogli ovreči njegovih trditev. Kako je sodni dvor sodil o njem, kako preiskoval in premišljeval o navidezno temni zadevi, tega jetnik seveda ni vedel in tudi ni slutil.

Nakrat pa zarožljajo ključi, zapah se odmakne in v celico stopi star duhovnik z belo glavo; bil je videti častitljiv in marsikaterega trdovratnega jetnika je bil že omehčal v dolgih letih dušnega pastirovanja.

„Kaj zopet hočete?“ zaklical je jetnik z osornim glasom. „Ali me pridete iznovič mučit

in nadlegovat? Ne rabim vas in želim, da me pustite pri miru.“

„Moj sin,“ oglasil se je duhovnik mirno, „ne zavračaj moje duhovne pomoči. Danes je zadnjikrat, ko prihajam k tebi in če res drugikrat ni bilo s teboj govoriti, mislim, da me boš tokrat slušal in mi boš pokoren. Rečem ti namreč, da ti bode nebesno solnce na tej zemlji svetilo le še eno uro — ali veš, kaj se to pravi? Svoj zemeljski račun se bo reklo skleniti in potem te bom spremil na zadnjem potu. Čez eno uro se bo nad teboj izvršila smrtna obsodba!“

„Kako? — Kaj ste rekli?“ divjal je kovač in je divje rožljajal z verigami; hotel je skočiti kvišku in naprej, a verige so bile močne in dobro pritrjene k zidu. Samo sedeti je mogel na postelji in še za silo stati poleg nje. Ječe v prejšnjih časih so bile grozne — v dosmrtno ječo obsojeni jetniki so le redkokdaj preživeli več let; nekateri so že prav kmalu duševno in telesno propadli in zamrli že po nekaterih mesecih.

„Kako? Obsodba je torej potrjena, čeprav — sem nedolžen in sem naredil milostno prošnjo na vladarja?“ čudil se je jetnik.

„Moj sin,“ svetoval mu je duhovnik, „ne zatajaj več! Posvetnega sodnika nisi mogel varati, kako hočeš zdaj nebeškega, ki vse vidi in

vse ve. Ne nakopuj si njegove jeze. V eni uri stojiš pred njegovim obličjem. Ali te misel, kako bi se ti znalo v večnosti goditi, nič ne vznemirja? Ali ti je vseeno, kam bo šla tvoja duša na onem svetu — ali po zasluženih pokori pred božje obličje ali pa med večno obsojene. Eno uro še imaš časa, da se lahko odločiš — da ali rešiš dušo, ali pa jo pogubiš. Ali me zdaj, ko te obiščem zadnjikrat, zopet naganjaš od sebe?“

Kakor bi bil žareč plamen Večnega zadel železno trdovratnost obsojenega hudodelca, tako je mahoma zadnji postal mehak. Na svoji postelji se je začel zvijati kakor kača, kateri si stopil za vrat, začel je glasno kričati in tuliti kakor zverina, tarnati, da bi bil s svojim tarnanjem lahko omehčal najtrši kamen; nato se je malo pomiril, skočil je s postelje in je skušal poklekniti, kar pa so mu verige le s težavo dopuščale in je tudi skušal — kolikor je železni oklep dovolil, roke skleniti, da bi molil. Toda trdovratni grešnik, ki je vse svoje življenje le grešil in se nikdar pokoril, ni znal niti ene molitve; samo ječal je:

„Usmiljeni Bog v nebesih — usmili se me!“

Naposled so ga zapustile tudi orjaške telesne moči in zgrudil se je kakor slabotno dete, ki še samo niti sedeti ne zna in ne more. —

„Ne pričakuj od Boga usmiljenja na tem svetu, ampak glej, da si ga prislužiš na onem!“ tolažil ga je duhovnik, kazaje z desno roko kvišku in položivši levo na jetnikovo glavo. Kakor bi ga tresel mraz je trepetaje prijel obsojenec duhovnikovo levico, stisnil jo k ustom in jo poljubil; po licu so mu začele teči debele in vroče solze — prve bržčas, ki jih je jokal v svoji moški dobi. Smrt je stala pred durmi in misel na njo ga je popolnoma potrla.

V tem trenutku se mu je zbudila želja, da bi se izpovedal.

„Zdaj priznam!“ je zaklical, „da sem vse storil, česar sem bil pred sodiščem obdolžen — priznam, da sem še veliko več storil. Najgrše strasti in pohlepnost po premoženju so mi napajale dušo; tem sem stregel in nisem se bal ničesar, samo da sem jim ugodil. Čutil sem v sebi krivično prepričanje, da smem ljudi nadvladovati, ker sem imel orjaško močno telo, sem bil pogumen in drzen in nisem strahu sploh ne poznal. — Priznam, da sem v sosednem mestu pred dolgo leti zapalil oblastnijsko poslopje in izpraznil uradno, bogato založeno blagajno. Takrat sem bil na potovanju in sem iskal dela. — Mislil sem, ako se oženim, da bom postal boljši človek; vzel sem torej hčerko

mojstra kovača. Toda kmalu sem se je nave-
ličal! — Videl sem mlinarjevo hčerko. Da bo
bogata, sem vedel. Hotel sem se potegniti za
njeno roko, ali bila sta mi žena in njen oče
napoti; teh dveh sem se hotel iznebiti. In glejte,
starega mojstra ni ubil konj, ampak glavo mu
je razbilo moje kladivo! Oh, oh!“

„In hčerka njegova — tvoja prva žena?“
vprašal je duhovnik. „Ali ni umrla naravne
smrti? Ali ni ona sama zadušila otroka?“

„Ne, ne!“ ječal je kovač. „Oh, molite zame,
da se me Bog usmili. Svojo prvo ženo sem za-
klal z lastno roko, toda kako. V prsi sem ji po-
tisnil tanko zlato iglo, ki ni zapuščala nikakega
sledu, kakor malo pičico. Nihče ni te pičice opazil.
Iglo sem v prsih odlomil in če jo poiščete v krsti,
jo bode še našli.“

Duhovnik je ostrmel. „In otrok?“

„Otroka sem položil pod mrtvo mater, kjer se
je moral zadušiti — tako sem bil sam, samostojen
in sem imel hišo in celo posestvo sam.“ —

„Ko pa vam je umrla druga žena Liza, ste
bili vendar od doma?“ vprašal je duhovnik.

„Šel sem od doma, da bi ves sum odvalil
od sebe. Ali skrival sem se v gorovju in sem
ponoči se splazil v hišo, kjer sem izvršil umor.
Potem sem zopet pobegnil.“

„Glejte, in takrat vas je dal večni sodnik nadzorovati,“ rekel je duhovnik. „Poslal je človeško oko, ki je tudi to zrlo, kar je zrlo njegovo nebeško. Hotel pa je, da je gledalo prizor oko ravno tistega, katerega ste spravili s požigom v velikansko bedo in stisko. Spoznajte zdaj, kako Bog ravna in spokorite se.“

„Saj vidim, saj vidim! Toda zame je vse prepozno, vse!“ ječal je kovač. „Častitljivi oče, molite zame, molite!“

„Ali imate še kaj na vesti?“ vprašal je duhovnik.

„Oh, še mnogo! Kadar sem šel od doma, potoval sem pod tujim imenom. Obiskaval sem slabe krčme, kjer se je kvartalo in popivalo. Hotel sem se zopet oženiti, ali doma v Rožnici ni več šlo. Medtem je zrastle Marija, ki je bila svoji sestri tako podobna. Brž sem začel razpenjati svoje mreže. Očeta sem zapeljal k neumnim kupčijam in sem mu posojeval denar; ko je naposled umrl, zapustil je udovi mnogo dolgov. Tako sem jo dobil popolnoma v roke in naposled je sama silila v hčerko, naj me vzame za moža; hči se je žrtvovala za mater.“

„In bi bili tudi svojo tretjo ženo brez usmiljenja umorili?“ vprašal je duhovnik.

Kovač se je tresel po vsem telesu.

„Priznajte — Bog je videl vaše misli! Lažnjemu ne ostane prikrita!“ prigovaljal je duhovnik.

Kovač je sklenil roke in krčevito vzkliknil: „Da!“ Po tej besedici je onemogel padel na posteljo. Duhovnik je pokleknil in molil za blagor nesrečnikove duše. — —

* * *

Prijazen mož z belimi lasmi, a še mladim, moškim obrazom, mož, kateremu je sreča sijala iz očij, je sedel pod lipo poleg mlina, poleg njega pa je sedela mlada in brhka žena. Oba sta bila zakonski par.

„Na noben način ne morem umeti,“ rekel je on, „da si hotela vzeti moža, kateremu je beda pobelila lase, mu nagrbančila čelo in katerega je nemila usoda podila dvajset let po bojiščih in po svetu.“

Kdo sta bila oba, je čitatelj gotovo že uganil. Marija je mirno odgovorila:

„Čemu bi te ne bila vzela? Ali me nisi edino ti obvaroval grozne usode? Ali bi brez

tebe ne bila postala žrtev krvoločnega morilca? — Mogoče bi že zdaj ležala poleg svoje sestre z dolgim žrebljem v glavi!“

„Nehaj — pusti to!“ odgovarjal ji je goslar, „preveč grozno je. — On je že pokoril s svojo smrtjo!“

„In veš, čemu te posebno čislam?“ nadaljevala je Marija, „čemu te čislam, ako bi mi tudi življenja ne bil rešil?“

„Radoveden sem!“ rekel je goslar.

„Ker si bil svoji prvi izvoljenki tako zvest in si rajši pretrpel najhujše nadloge, preden bi jo bil izdal.“

„Njen oče je bil prestrog,“ odgovoril je goslar, „in bi bil deklico izgnal iz hiše, ako bi se bilo javno izvedelo, da sva isti usodepolni večer sedela na vrtu.“

„Čemu pa ona ni zadevo razkrila, čemu te ni rešila?“ vprašala je Marija.

„Ona nikdar ni vedela, kako in čemu se je zadeva tako neugodno razvila za mene; tarnala je, kakor sem poznej izvedel, vsled tega, ker je mislila, da sem res jaz poslopje zažgal, da bi si prilastil denar. Preden sem bil obsojen, je bil njen oče kot uradnik prestavljen v oddaljeno mesto in tja sem ji lahko poslal edino

besede: „Nedolžen sem, a se mi ne more pomagati!“ Dolgo let je čakala, jaz pa sem medtem moral bloditi po svetu in se skrivati kot vojak ali goslač pod tujim imenom. Poznej se je vendar omožila, ker je oče tako hotel, a zdaj jo že krije grob!“ —

Pogovor je pretrgala mati, ki se je približala z novico, da je prišel gospod župnik na obisk. Podala sta se torej v hišo in pozdravila prijaznega starčka, kateri je rad večkrat prišel na obisk.

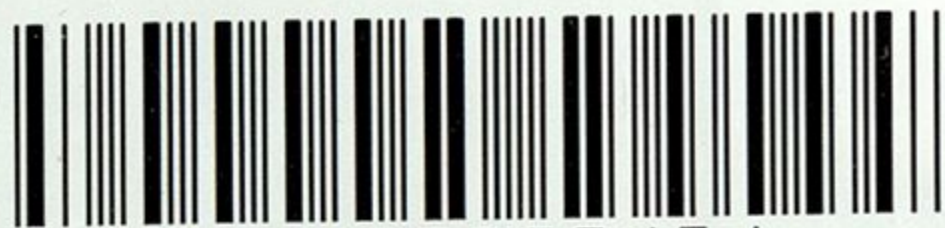
Blagostanje se je z novim gospodarjem zopet vrnilo k hiši. Kot edina sorodnica usmrčenega kovača je za njim vse podedovala Marija; posestva so si lahko posamezniki zopet nazaj kupili, denar pa, ki se je našel — a katerega ni bilo tako ogromno, kakor je vedel praviti ljudski glas — razdelil in porabil se je edino za dobre namene. Kovačnica je osamela, ker je nihče ni hotel v najem; bila je zaprta in meh in kladivo sta celo mirovala v nji. Vendar pa so si ljudje pripovedovali, da se včasih opolnoči vidi dim, ki se zmešan z žarečimi in krvavoblestečimi iskrami kadi iz dimnika; hudodelec baje nima miru na onem svetu in prihaja nazaj kot velik kostnjak ter kuje v kovačnici igle in dolge žreblje.

Vsak popotnik pa, kateremu je bila okolica znana in ki je moral po cesti z gorovja skozi Rožnico, se je v pozni polnočni uri vsikdar v velikem ovinku izognil kovačnice. Marsikateri je potem pripovedoval, da je iz daljave videl dim in slišal votle udarce po nakovalu. Prestrašen se je pokrižal in hitel naprej, rekoč:

„Že zopet kuje — mrtvi kovač!“

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000309484

V založbi Antona Turka

knjigarja v Ljubljani, Dunajska cesta št. 5.

se dobivajo sledeče knjige:

- Zlatarjevo zlato.** A. Šenoa. Roman. 356 str. Cena 1 K 80 v.
- Zmaj iz Bosne.** I. E. Tomić. Povest iz Bosenske zgodovine. 230 str. Cena 1 K.
- Pred nevihto.** J. Turgenjev. Novela. 96 strani. Cena 60 v.
- Marjetica.** Idila. Spisal A. Koder, 256 str. III. natis. K 1:20.
- Materina žrtev.** Pripovedka iz Dalmacije. Cena 1 K.
- Gozdovnik.** Spisal H. Majar. I. del 1 K, II. del 80 v.
- Devica Orleanska.** Historična povest. 102 strani. Cena 60 v.
- Prince Evgenij Savojski,** slavni junak in vojskovodja avstrijski. II. pomnoženi natis. Cena 60 v.
- Andrej Hofer,** junaški vodja Tirolcev l. 1809, IV. pomnoženi natis. Cena 48 v.
- Fran baron Trenk,** vodja hrvatskih pandurov. 80 strani. Cena 40 v.
- Viljem baron Tegetthof,** zmagovalec na morju l. 1866. 103 strani. Cena 60 v.
- Burska vojska,** 92 strani. S podobami. Cena 60 v.
- Beneška vedeževalka ali prokletstvo in blagoslov.** 65 strani. Cena 40 v.
- Skozi širno Indijo.** Povest. Cena 80 v.
- Na indijskih otokih.** Povest. Cena 70 v.
- Mrtvi gostač.** Cena 40 v.
- Ciganova osveta.** 65 strani. Cena 40 v.
- Hedvika, banditova nevesta.** 78 strani. Cena 40 v.
- Ovetina borograjska.** S podobami. 128 str. Cena 80 v.
- Slovenski šaljivec.** Spisal Silvester Košutnik. Cena I., II. in III. del vsaki po 60 v.
- Srečolovec.** Spisal H. Majar, 84 strani. Cena 40 v.
- Pravljice.** Spisal H. Majar, 84 strani. Cena 40 v.
- Elizabeta, hči sibirskega jetnika,** z barv. podobo. 100 strani. Cena 60 vin.
- Fra Diavolo.** Povest iz roparskega življenja. 102 str. 60 v.
- Rinaldo Rinaldini.** Zanimiva roparska povest. 98 strani. Cena 60 v.
- Musolino,** ropar Kalabrije. Zanimiva povest. 102 strani. Cena 70 vinarjev.
- Požigalec.** Zanimiva povest. S podobo. 80 str. Cena 40 v.
- Pariški zlatar.** Povest. 92 strani. Cena 48 vin.
- Cvetke.** Spisal H. Majar, 72 strani. Cena 40 v.
- Štiri povesti.** 82 strani. Cena 40 v.

- Najnovejša velika egiptovska sanjska knjiga.** 250 str.
Cena 70 vin.
- Sv. Genovefa.** 88 strani. Cena 40 v.
- Sveta noč.** Spisal R. Vrabl, 56 strani. Cena 30 v.
- Beligrajski biser.** Povest. 56 strani. Cena 32 v.
- Mali vsevedež.** Zbirka zanimivih in kratkočasnih spretnosti. 217 strani. Cena 60 v.
- Sv. Notburga,** pomočnica v vsakovrstnih potrebah in popis življenja **svete Heme,** kneginje slovenske, 56 strani. Cena 36 v.
- Božja pot na Šmarni gori,** z barv. podobo. 32 str. Cena 24 vin.
- Božja pot Matere božje na Blejskem jezeru.** 32 str. Cena 24 v.
- Ave Marija.** S podobami. Cena 20 v.
- Nova kuharska knjiga.** Navodilo, kako se kuhajo dobra in okusna jedila. 420 strani. Cena mehko vez. 3 K. V platno vezana 4 K 20 v.
- Mala pesmarica,** zbirka najpriljubljenejših pesmi. 100 strani. Cena 70 v.
- Vošilna knjižica.** Zbirka vošilnih listov in pesmic ob priliki novega leta in imendana. 96 strani. Cena 48 v.
- Ročni slovensko-nemški in nemško-slovenski slovar.** Cena nevezan 1 K 20 v., vezan 1 K 80 v.
- Slovensko-angleški in angleško-slovenski slovar.** 120 strani. Cena 1 K 20.
- Kubična računica** za trgovce z lesom na staro mero. Cena: mehko vezana K 1.
- Kubična knjižica za rezan, tesan in okrogel les.** Cena v platno vez. 2 K 50 v., bolj obširna 312 str. K 3-80.
- Nova kubična knjiga** za novo metersko mero. 200 str. Cena 5 K.
- Najnovejši hitri računar,** pridejan proračun iz stare mere na novo. 262 strani. Cena trdo vezan 80 v.
- Sanje v podobah.** Cena 30 v.
- Veliki slovenski spisovnik ljubavnih in ženitovanjskih pisem.** 128 str. Cena 80 v.
- Godčevski katekizem.** Ženitne in svatbene napitnice. 64 str. Cena 40 v.
- Nove krasne razglednice** Šmarne gore, Medvod, Rožnika, Fužin itd.
- „Narodna gorenjska noša“,** komad 10 v.; razprodajalcem v večjih množinah znatno ceneje.
- Muzikalije: „Buri pridejo“** za glasovir in citre. Cena 1 K.

Pošilja se le proti predplači ali na povzetje.